

JOK-Bladet

Medlemsblad för Järnafältets Ornitologiska Klubb **1:2021**

***Predatorerna vid fågelsjöar...
Satellitlokalen Bromma Kyrksjö
Fågelrapport för år 2020
Hitta Uffe Svahns
försvunna pilfinkar!***

***Projekt Backsvala - Nu är vi
nästan klara för att ta emot
årets nya tophyresgäster!
100 tornseglarholkar uppsatta
på röda ladan vid strandängen!***

Notiser, aktuella observationer, exkursionsrapporter och program.

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK)

Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK), bildades 3/1 1961 och har allt sedan dess haft till huvuduppgift att observera och värna om fågelfaunan på Järvafältet med omnejd. JOK bedriver idag en intensiv verksamhet på Järvafältet, med målsättningen att området skall innehålla en så art- och individrik natur och fågelfauna som möjligt. Då Järvafältet är utsatt för kraftig exploatering runt kanterna, utgör klubben en viktig garant mot eventuella övertramp. Detta görs genom fortlöpande dialog med de ansvariga kommunerna, myndigheterna samt andra offentliga och privata intressenter. JOK är fristående lokalklubb i Stockholms Ornitologiska Förening (StOF), regionalförening ansluten till BirdLife Sverige (SOF).

Medlemsavgiften är 100:-/kalenderår - pg 580 132-9 .
Glöm inte att meddela namn, adress, epost och tel.
Klubben har drygt 575 medlemmar.
Läs mer om klubben på hemsidan där du kan hitta kontaktuppgifter för styrelse och andra viktiga funktioner.
www.jokhemsida.se
Klubbens larmsida: (BAND) JOK-larm

JOK-Bladet

Årgång 61 (grundad 1961)
Nr: 1:2021

Utkommer med fyra nummer (mars, juni, sept o dec) per år till medlemmar i Järvafältets Ornitologiska Klubb (JOK). PDF kan hämtas på hemsidan av reg. medlemmar.

Gamla nummer kan laddas ner gratis i PDF-format från klubbens hemsida.

Upplaga: 650 exemplar.

Tryck: ÅTTA.45 TRYCKERI, Järfälla

Redaktör och grafisk form: Jorge Lintrup
Båtsman Nähls Gränd 4, 16347 Spånga
Tel: 070-641 60 40

Epost: jorgelintrup@gmail.com

Ansvarig utgivare: Ulf Svahn, Järfälla

Medverkan med material i tidningen sker endast på ideell basis.
Icke signerat innehåll ansvarar redaktionen för. Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera mottaget material.

Facebook: "Fågelskådare på Järva"

Hemsida: www.jokhemsida.se

Adressändring eller utebliven tidning:
ulf.svahn@gmail.com

Omslagsfoto: Kungsfiskare (hane) i frostig buske av Fredrik Anmark, Arboga.

Personligt...

Vi har ju alla våra favoritställen dit vi återkommer gång på gång, för det mesta år efter år, och ibland i decennier. Och det blir till slut en uppgift att bevaka och vårda lokalen på ett personligt plan. För klubbens del finns ju Järvafältet, men för mig personligen finns Bromma Kyrksjö som en liten pärla där allt började...

Foto: Hans Bister

Jag har alltid varit naturintresserad. Jag lärde mig att skilja på olika fåglar redan som litet barn.

Jag visste skillnaden på blåmes och talgoxe, och dök det upp någon annan mes hemma utanför köksfönstret i Hässelby Strand där pappa lade ut hamprön, så tog vi reda på vad det var för någon. Och innanför fönstret var det ett rent menageri.

Där turades omhändertagna kajor om med räddade kråkor, duvor och skator om att bli uppfödda och utsläppta när de "tagit sig". De flesta stannade kvar i grannskapet och hälsade på regelbundet för att få lite käk och bli kliade på huvudet.

Hade vi haft ett lantställe, hade vi säkert fyllt det med omhändertagna fåglar av många slag. Nu begränsade sig möjligheterna till vad mamma accepterade att ha flygande eller hoppande i sitt kök. För visst, ekorren kom dagligen och ville snylta på det vi lade ut, och i pojkrummet delade vi tillvaro med både akvariefiskar och dansmöss.

Efter grundskolan började jag jobba, och engagerade mig i den internationella politiken som en klassisk "68:a". Då blev på något sätt naturintresset knuffat åt sidan, trots att det fortfarande låg mig nära om hjärtat. Världspolitiken kom att ockupera hela min tillvaro ända till dess att Vietnamkriget kom in på sluttampen. Då först slet jag mig till slut loss från detta tunga åtagande, och började prioritera mina egna personliga intressen.

Vid den tiden hade jag flyttat till "Runda husen" i Bromma och jobbade på Beckomberga sjukhus, varifrån det var ett stenkast till en för mig helt okänd liten sjö mitt bland villorna. Den blev förstas den lunga jag sökte mig till då, med min nya fina Optolythkikare.

Och svarthakedoppingarnas fantastiska parningslekar har faktiskt aldrig slutat fascinera mig sedan dess.

Läs om Kyrksjön och dess doppingar på sidan 8! ☒

Klubbens historia...

Uppmaningen i förra numret om att bistå med gamla nummer av JOK-Bladet, eller *Järvafältets Fågelblad* som den hette från början, har hörsammats och lett till att Åke kunnat lägga ut ytterligare ett antal på hemsidan. Det arbetet må dock fortsätta till dess vi har en komplett serie publicerade. För, sextio år utan nedtecknad historia är inte lika mycket värd som sextio år med en sådan...

Såvitt jag har kunnat utläsa av artiklarna som skrevs i de gamla annalerna, så blev Järvafältet allt mindre viktigt för klubben genom åren. Mycket kraft ägnades åt andra "högre syften", som Kaitumälven, Sjaunja och Nedre Dalälven. Och den massiva utbyggnaden av nya förorter på Järvafältet måste ha stulit mycket energi och ork ur medlemmarna som kämpade emot och ville skydda området.

Så 1981, direkt efter tjuoårsjubileet som skildras i detta års enda utkomna Fågelblad, så somnade densamma stillsamt in och gavs endast ut som ett enkelt årligt programblad i lite över ett decennium...

1992 vaknade så bladet upp igen efter sin långa törnrosasömn. Det är uppenbart att den som väckte skönheten var (inte prinsen - med en kyss, utan) Olle Bernard, som nu blåste liv och döpte om fågelbladet till *JOK-info*. Enligt honom själv i syfte att ruska liv i klubbens deltagande och engagemang i Säbysjöns restaurering och Väsby sjöängs anläggande. Nu skulle det bli rättning i leden och fågelklubbens flummighet skulle borstas bort.

Hösten 1995 uppstod till slut *JOK-Bladet* under Olles redaktörskap, och sedan dess har tidningen kommit ut regelbundet med 2-4 nummer per år.

Så, vilken väg är bäst att vandra då, undrar "vän-av-ordning"?

Jag tror för min del - och det genom över femtio års engagemang i olika ideella föreningar - att man måste gå en gyllene medelväg. Det måste finnas projekt att jobba med på hemmaplan (just nu backsvalebygget på Älgkärrstoppen och Ålsta hage), samtidigt som det är nödvändigt att intressera sig för vidare frågor som påverkar naturen i ett större perspektiv. Kanske vi också måste slå näven i bordet och kräva skärpning när det gäller det avsmånade Hansta Hage (se JB 3-4:2019), dvs restaureringen av den gamla motocrossbanan vid Hägerstalund. GÖR NÅGOT, STOCKHOLM!!! Eller så kanske vi skulle kunna uppmuntra bildandet av cykelleder, så att mountainbikecyklisterna fick egna leder att cykla på, i stället för att förstöra våra vandringsleder... ☒

Tack för ordet! JOJE LINTRUP, redaktör

Fotografier, bilder och texter i JOK-Bladet...

...är samtliga inlämnade på ideell basis utan att någon ersättning utgår, och är därför enormt viktiga bidrag till naturskyddet i vårt verksamhetsområde och på annat sätt.

Stort tack till alla som bidragit!

Så stödjer du JOK!

Bli medlem, så får du:

- JOK-Bladet, fyra nummer per år
- delta i klubbens alla vandringar - gratis
- anmäla dig till klubbens alla fågelresor (som brukar ha ett begränsat deltagarantal) till självkostnadspris
- följa med på klubbens långexkursioner till självkostnadspris
- delta i aktiviteter med likasinnade som hjälper dig tillrätta när du behöver det
- inbjudningar till klubbens innekvällar och föredrag under årets mörka månader
- delta i klubbens övriga verksamheter, som t.ex. holkuppsättning, vintermatning, etc.
- röst- och motionsrätt på årsmötet med möjlighet till påverkan över verksamheten
- tillgång till alla tidigare utgåvor av JOK-Bladet i PDF-format

Medlemsavgift:

Medlemsavgiften är 100:- per kalenderår

Ge bort ett medlemskap:

Ett medlemskap är en gåva som räcker ett helt år. Både mottagaren och klubben gynnas, och inte minst våra fåglar i naturen! Eller ännu bättre: [Värva en ny medlem!](#)

Minnesgåva:

Hedra en persons minne med en minnesgåva till JOK. Pengarna går oavkortat till klubbens vinterfågelmatning eller till andra naturvårdsprojekt. Markera gärna vilken verksamhet som du vill ska mottaga gåvan.

Betalning:

Plusgiro: 580 132-9

Glöm inte att ange namn, adress, epost-adress, samt gärna telefonnummer.

Doppingdekalen säljs av Mats Weiland, Karin Callmer (naturcafeet), Tommy Karlsson (30m-kärret), Bengt Sundberg (fågelvandringarna), Hasse Ivarsson (Råsta-vandringar), Ulf Svahn (diverse exkursioner), samt Jojje Lintrup (kaffebordet). Behållningen går oavkortat till vinterfågelmatningarna på Järvafältet.

Ordföranden har ordet:

Dialog och samarbete...

I dessa tider vill jag slå ett slag för dialog och samarbete. Vi har under en längre tid sett ökad polarisering och i det närmaste en vilja att missförstå och misstänkliggöra. När det är minst lika viktigt att så misstänksamhet kring någon eller något som att själv gå ut och berätta vad man vill och söka stöd och genomförande av det blir jag bekymrad. Hat och hot på allt som går under beteckningen sociala media har blivit en växande trend. Det är direkt oacceptabelt och borde enligt min mening stävjas hårdare.

Min linje har alltid varit att söka dialog och samarbete. Dialog byggd på fakta och respekt för motpartens åsikt. Det är möjligen svårare och tar mer tid men när man väl är överens blir genomförandet mycket lättare. Det här var något som kännetecknade det som kallades japanskt beslutsfattande när jag tog mina första stappande steg i arbetslivet och är därmed något som har präglat mitt sett att se på ledarskap, utveckling och genomförande. Varje tid har sin egen anda och med stigande ålder kan man konstatera hur tidsandan förändras. Det kommer den alltid att göra och är i sig inget att vara negativ till. Just den här glidningen i utvecklingen är dock något som vi alla borde vara bekymrade över.

Mot bakgrund av detta är jag glad över att vi har ett så bra samarbetsklimat med flertalet av våra berörda kommuner. Järfälla och Sollentuna kommuner som är de som dominerar på norra delen av Järvafältet har vi ett mycket gott samarbete med. Även med övriga kommuner Solna, Sundbyberg och Stockholm har vi etablerade kontakter om än på varierande nivå. Här finns utrymme för förbättring på sina håll. Det innebär inte att vi alltid får som vi vill men det innebär att vi kan påverka i den riktning som vi vill se utvecklingen. Demokrati innebär per definition att man inte alltid får som man vill utan den valda politiska makten är den som till syvende och sist fattar besluten och får stå till svars inför väljarna. Ibland har vi helt olika åsikter och kan man då inte finna en gemensam lösning finns det i det demokratiska samhället institutioner som helt enkelt dömer. Även där måste man för att följa spelreglerna acceptera om utslaget blir i en annan riktning än man själv vill. I fallet med Råstasjön, där Solna stad ville bygga ut på ett sätt som enligt mångas mening inklusive JOK:s som organisation inte ville, blev utslaget att Solna inte fick bygga enligt önskemål. Så blev inte heller fallet. Att då foga sig i beslutet är en viktig del i den fungerande demokratin. Det gäller i alla läger. Att sedan kunna i god anda diskutera komma överens och genomföra beslut i andra frågor är viktigt. Den nyligen etablerade JOK-matningen vid Råstasjön i samarbete med kommunen och diskussion kring andra frågeställningar är viktiga markeringar i ett fungerande samarbete och en bra dialog. Det är något vi ska värna om i alla lägen! ☑

ULF SVAHN, ordförande

PS: Jag tappade bort pilfinkarna i vintras... De bara försvann! Kan du som läsare vara snäll och hjälpa mig att leta reda på dem. De har gömt sig i tidningen. Hur många är de? Leta och räkna! Närmast vinner en mössa med JOK:s logga!

Klubbstyrelsen:

- Ordförande (programansvarig): Ulf Svahn, Barkarby (ulf.svahn@gmail.com)
- Sekreterare: Mattias Järvinen, Blackeberg (mattiasbaervfoto.se)
- Kassör: Björn Wester, Rotebro (bjorne.wester@gmail.com)
- Ledamot & redaktör: Jorge Lintrup, Flysta (jorgelintrup@gmail.com)
- Ledamot, kafé & innekv: Elisabeth Eklund, Åkersberga (elis9991@gmail.com)
- Ledamot, utflykter: Bengt Sundberg, Edsberg (bengt.sundberg@posten.se)
- Ledamot, innekvällar: Johan Wallin, Kista (cj.wallin@gmail.com)
- Ledamot, familjeaktiviteter: Ingrid Stenman, Viksjö (ingrid@lekajamt.se)
- Ledamot, webmaster: Åke Jernberger, Viby (norrving1@outlook.com)

För övriga funktionärer se hemsidan.

Notiser

Köp JOK-Mössan!

Ingrid Stenman har nu tagit fram en ny modell med toppluvor med JOK-emblemet tryckt på pannan. De passar såväl unga som gamla, som ni ser. Mössan finns i en storlek med lång eller kort modell ofodrad eller fodrad och i ett flertal färger (kom ihåg att loggan är svart); pris 150:- .

Maila ingrid@lekajamt.se för din beställning uppge färg, Lång/kort, fodrad/ofodrad. Här nedan poserar Matte Weiland med sitt barnbarn Olivia. ☒

Sveaskog möblerar om...

I mitten på januari sparkades Sveaskogs VD Hannele Arvonen med motiveringen att "styrelse och VD saknar nödvändig samsyn om bolagets strategiska inriktning och hur den kan implementeras".

Beskedet gavs samma dag som DN publicerat flera granskande artiklar om Sveaskogs verksamhet. Dessa handlar bland annat om den långtgående konflikt där Sveaskog kritiserar för att *kalhugga samiska renbetesmarker*. Dessutom visar DN att Sveaskog och flera andra skogsbolag bryter mot både egna miljökrav och reglerna för certifieringen *Forest Stewardship Council, FSC*.

SMB har vid ett flertal tillfällen rapporterat om att Sveaskog, som trots att de är ett statligt bolag, avverkar i skyddsvärda områden. 2019 avslöjade Greenpeace att Sveaskog *systematiskt avregistrerat så kallade nyckelbiotoper*. Mot bakgrund av allt detta utsågs bolaget till Årets greenwashare 2020.

Arvonens avgång tajmar dessutom med lanseringen av Naturskyddsföreningens nya skogskampanj. Enligt Naturskyddsföreningen har över 60 procent av Sveriges skogar kalhuggits sedan 1950-talet, vilket orsakar stor skada för både biologisk mångfald och klimatet. ☒

[Källa: Supermiljöbloggen.se SMB]

Det ser hopplöst ut...

Vid samtal med gamle bekantingen Mats Forslund i Avesta, framgick att han också sysslat med pärlugglor i många år i sina hemtrakter. Mats är ledamot i styrelsen för Dalarnas Ornitologiska Förening (DOF) och arbetar till vardags i WWF.

Han hade hört talas om JOK-Bladets artikel om pärlugglor, men inte läst den, och frågade nu om vad som stått i den. När jag berättat om innehållet kommenterade han den genom att konstatera att det sedan slutet på 80-talet aldrig hänt att pärlugglan bli-

vit allmän, utan tvärtom långsamt försvunnit från skogarna i södra Dalarna.

"Jag tror inte pärlugglan kommer att repa sig" framhåller han, "för sorkarna klarar inte av att överleva genom de vintrar som vi har varit tvungna att vänja oss vid, som fryser och smälter, fryser och smälter". "Det ser helt enkelt hopplöst ut." ☒

Uppgång för pärlugglan?

Den 14 mars, alldeles innan JOK-Bladet gick till tryck upptäckte redaktören och Ulf Svahn en häckande pärluggla mellan Styggkärrets och Fäbodmossens naturreservat (Uppsala). Det inger lite hopp! ☒

Fåglar utan flygförmåga riskerar oftare utrotning

Vi vet idag att människans inverkan på miljön är orsak till att mängder av växt- och djurarter dött ut. Mänsklig påverkan har väsentligt förändrat miljöer och har till exempel globalt orsakat utrotning av hundratal djurarter.

– Att studera arter, där människan ligger bakom utrotningen, kan påverka vår förståelse för evolutionen och bättre förstå förlust av arter som inte beror på slumpen, säger Søren Faurby, en av författarna bakom den nya studien och forskare vid Göteborgs universitet.

Han har tillsammans med sina forskarkollegor undersökt en större evolutionär övergång; utvecklingen där förmågan att flyga försvunnit hos fåglar. För första gången inkluderar en studie om denna övergång data från utdöda flyglösa arter som försvunnit på grund av människor.

– Vi har funnit att utdöendena i många fall berott på antropogena orsaker, alltså effekter som kan härledas ur mänskliga aktiviteter.

Fåglar som inte kan flyga, vanligare än forskarna trott...

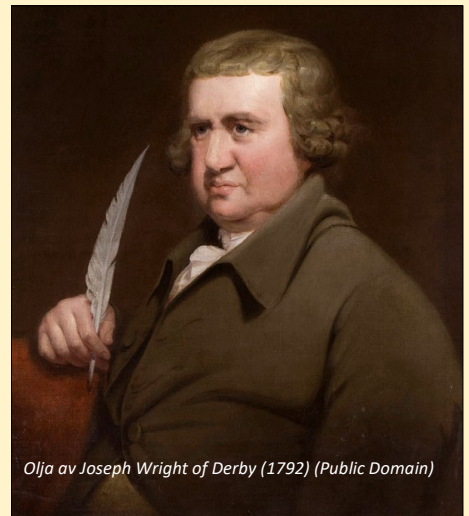
Fåglar som genom historien mist sin flygförmåga är ett vanligare fenomen än forskningen hittills antagit, visar studien. Dessa arter har sedan påverkats av människans aktiviteter.

– Många fågelarter kan utvecklas till att mista flygförmågan i miljöer utan stora

rovdjur, till exempel på öar, men de blir ett lättare jaktbyte för både människor och djurarter som till exempel råttor och katter, säger Ferran Sayol huvudförfattare till studien och tidigare postdoktor vid Göteborgs universitet.

Forskarna har sammanställt en lista med 581 fågelarter från 85 olika familjer vilka dött ut under de senaste 126 000 åren. – Baserat på morfologiska beskrivningar anser vi att 166 av dessa arter saknat förmågan att flyga. Det motsvarar 29 procent av de utdöda fågelarterna. Nu levande arter av fåglar som inte kan flyga är idag endast 60. Läger vi till de 166 arter som försvunnit blir siffran 226 när både existerande och antropogent utdöda arter beaktas. Studien visar att genom att lägga till dessa utdöda fåglar till den globala bilden av fågeldiversitet framgår att förlorad flygförmåga utvecklats hos fåglar minst fyra gånger så ofta som forskarna skulle se om de bara tittat på levande fåglar.

Det visar att utvecklingen av förlorad flygförmåga hos fåglar är ett utbrett fenomen. Om människor inte hade orsakat några utrotningar skulle vi fortfarande dela planeten med mer än 150 oberoende utvecklade flyglösa grupper av fåglar. Tyvärr är bara 60 av dessa ännu kvar, säger Ferran Sayol. ☒ [Källa: *Göteborgs universitet, Naturvetenskapliga fakulteten 3 dec. 2020*]

Olja av Joseph Wright of Derby (1792) (Public Domain)

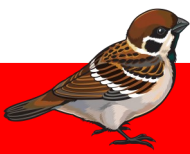
Erasmus Darwin 1731-1802...

...var Charles Darwins farfar och blev berömd hos sin samtid genom att popularisera vetenskap, främst i form av episka dikter. I denna stil författade han *The Botanic Garden* (1791), *Zoönomia* (1794–96, ett verk som systematiserar sjukdomar) och *The Temple of Nature* (1802). I alla dessa böcker uttrycker han en teori om arternas utveckling från ett gemensamt ursprung i form av primitiva organismer i havet. Charles Darwin var väl bekant med sin farfars uppfattning, och inspirerades av den till sin moderna evolutionslära, såsom den presenterades 1859. På den tiden ansågs det allmänt att arterna i stort sett varit oförändrade sedan Guds skapelse.

Han var religiös fritänkare, politiskt radikal och hyllade franska revolutionen. Möjligen

Magellanpingvin, Valdézhalvön (AR). Foto: David (CC).

på grund av detta hamnade hans namn i vanrykte efter hans död. Först på 1900-talet har hans betydelse och inflytande på samtiden klarlagts. Hans evolutionsteori var antagligen en stark inspirationskälla för *Herbert Spencer*.

Erasmus Darwin var också uppfinnare och en ivrig anhängare av undervisning för kvinnor samt kvinnors emancipation. Han var även en framstående abolitionist. ☒ [Wikipedia]

Giftiga fåglar???

Det finns inga riktigt giftiga fåglar, men några arter skall man passa sig för. Man skall inte äta eller röra åtminstone tre pitohuiarter (*Pitohui dichrous*, *P. kirhocephalus* och *P. ferrugineus*) som alla finns på Nya Guinea. Ett nervgift som heter homobatrachotoxin finns i fjäderdräkten och skinnen, och det orsakar domnad och kittlingar i de delar som berört fågeln. Ifrita (*Ifrita kowaldi*) som också finns på Nya Guinea har toxiska alkaloider i fjäderdräkt och skinn. Den rödbruna törnskatetrasten (*Colluricincla megarhyncha*) kan också vålla besvär.

Ytterligare några arter fåglar har konstaterats vara svagt giftiga, bl.a. härfågeln (*Upupa epops*) och några närbesläktade arter, samt sporrvingad gås (*Plectropterus gambensis*), kragjärpe (*Bonasa umbellus*), och vaktel (*Coturnix coturnix*). ☒

Ny affärsidé urholkar skyddet av våra gammelskogar

Genom att ansöka om att få avverka gammelskog i fjällnära områden, får markägare en 125%-ig ersättning av staten för att avstå från avverkingen. Detta har nu satts i system av många markägare, som egentligen inte från början har haft för avsikt att avverka, men ändå vill få denna generösa ersättning för skogen.

Förfarandet får konsekvenser för skogsskyddet i övrigt, då det inte blir några pengar kvar för inköp av naturskog när det behövs för att bilda nya reservat.

– Vi kan inte fatta beslut om formellt skydd eller skötsel av skyddade områden om det inte finns pengar till det och tyvärr har vi fått meddela flera markägare som hoppats på ett formellt skydd under året att de behöver vänta ytterligare en tid, säger Johan Åberg, specialist på områdesskydd vid Skogsstyrelsen.

Under år 2020 har inga nya områden ovan

fjällnära gränsen bildats i Skogsstyrelsens regi och utvecklingen ser ut fortsätta 2021. Även då måste stora delar gå till markägare som ansöker om avverking i fjällnära gammelskog.

– Det innebär att anslaget inte kommer att räcka till att bilda nya områdesskydd eller att genomföra den naturvårdande skötsel som är nödvändig för att hantera de omedelbara behov som finns i redan skyddade områden, skriver Skogsstyrelsen. ☒

Nyårsplocket 2021

Det närmast anrika Nyårsplocket genomfördes sedan vanligt i Nyköpingstrakten. I år var det trettondagen den 6 januari som var dagen och det är också helt i linje med historien. Det som inte var i linje med historien var att det genomfördes coronasäkert. Trist nog men helt nödvändigt innebar det att all verksamhet skedde utomhus med säkert avstånd och ingen samordning i gemensamma bilar. Trist men genomförbart trots allt. Vi blev ändå 9 personer som trotsade problemen och gav oss iväg i försöket att nå 60 arter. Målet som sattes upp för länge sedan och aldrig blivit uppnått. Det blev det inte heller detta år som slutade på 48 eller möjligen 49 om vi lägger med att Stig som enda person såg två starar. Som bekant krävs att två personer observerar fågeln för att den ska räknas. Det är något bättre än föregående år som slutade på 47.

Förutsättningarna var mildväder och det är aldrig riktigt lyckat då mildvädret sprider ut fåglarna över stora ytor. De stora stjärnskottet som funnits där en tid, en *bergstajgasångare* vid Brandholmens reningsverk och en *berglärka* långt ut på Strandstuviken kunde bockas av i god ordning. Även om ett kraftigt snöfall med hårda vindar gjorde den 2 km långa promenaden ut till berglärkan allt annat än njutbar. Stora flockar av *salskrake*, ca 150 st, och *vigg* med enstaka instick av *bergand* och *brunand* adderade till upplevelsen.

Vid Brandholmen fanns det dessutom gott om *skäggmes* som vi såg och hörde i omgångar. *Vattenrall* kompletterade bilden där även *snatterand*, *sothöna* och *kricka* kunde kryssas. Bra utdelning. Vid Ängstugsmatningen fick vi både *bergfink* och *bofink* samt *stenknäck*. Bra utdelning även där. Lunchen vid Örstignsnäs skogsmatning gav alla skogsmesarna i rask takt. Så långt hade allt gott enligt plan eller nästan enligt plan. Därefter blev det tyngre. Femöre huvud längst ut i kusten, gav några få arter och satsningen på lite enkla arter inne i Nyköping inklusive en strömstare gav dessvärre ingenting. Kanske det hade varit bättre att satsa på älten innanför Nyköping för att få lite rovfågel och kanske någon gås. Det är bara att ta nya tag till nästa årsskifte.

Med på exkursionen var Ulf Svahn, Stig Holmstedt, Britt-Marie Holmstedt-Salmén, Kerstin Nordenadler, Lars Berglund, Anders Joachimsson, Hans och Ann-Margreth Jörnvall, samt Björn Wester. ☒ (US)

100 tornseglarholkar uppsatta på "röda ladan" vid Säby strandäng

Nu finns de 100 st tornseglarholkarna på plats på gamla bibelladan (= röda ladan) vid Säby strandäng - förslagsvis från och med nu kallad Tornseglarladan. Officiell invigning blir i början av maj. Mer info om det längre fram. ☒

Katarina Ekestubbe, kommunekolog

...och backsvalebanken på Älgkärrestoppen är färdig...

...när som helst! Om det kan du läsa i särskild artikel på sidan 14 i denna tidning...☒

Nya rallar på plats i Råstasjön

Minst tre stycken nya rallar har dykt upp på den norra stranden av Råstasjön, exakt på samma plats där Ralle & Co tidigare lät sig matas med leverpastej av förbipasserande skådare. Det rapporteras dock att dessa nya individer ännu inte fått smak på leverpastejen som Hasse Ivarsson försöker muta dem med... ☒

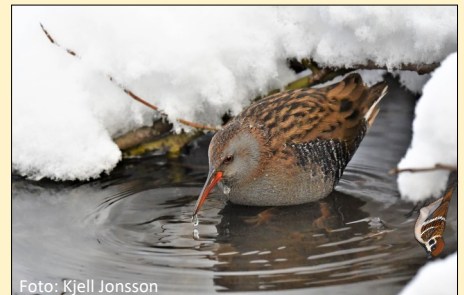

Foto: Kjell Jonsson

Kylan som pågick...

...gjorde att det blev ont om öppet vatten, så att kungsfiskare, strömstarar, vattenrallar, rördrommar, m.fl. riskerade att svälta ihjäl. Och inte hjälpte det att de blev utsatta för närgångna fotografer som ställde sig för nära och höll dem borta från vakarna. Det gick så långt att man blev tvungna att sätta upp skyltar på flera ställen i länet. ☒

Klubben växer sakta men stadigt...

Sedan årsskiftet har JOK fått in 24 stycken nya medlemmar i klubben och vi är nu över 575 medlemmar starka.

Styrelsen kommer ändå att sätta sig ute vid Säby och Bögs gårdar under några vackra vårdagar för att värva förbipasserande flanner och dela ut gratisex av överblivna JOK-Blad. Medlemmar är välkomna att vara med och delta och hjälpa till! Välkomna. ☒

Predatorerna i fågelsjöar

- inte vad vi väntar oss i förstone

av Jojje Lintrup

Fågelskådning är ibland en paradoxal sysselsättning då man stundtals måste omvärdera sin syn på vilka fåglar man gillar och vilka fåglar man inte gillar lika mycket. Säkert är det många som tycker att gässens återkomst till vår svenska fauna är av godo, men... när gässen översvämmar vissa stränder med tiotusentals skrånande individer och skiter ner allt omkring sig, då kan man lätt hålla sig för skrott.

Detta gäller i synnerhet för flera av våra för länge sedan nästan utrotade arter, som tagit sig och kommit tillbaka i otroliga antal.

I landets större fågellokaler, närmast räknat Hjälstaviken, Tåkern, Hornborgasjön, Pulken, Getterön, m.fl. har på senare år problemen vuxit. Ett allt större antal vildsvin härjar numera så pass mycket, så att den tidigare fruktade räven inte längre upplevs som något större problem. Grisarna äter allt som kommer i deras väg, och är ett stort bekymmer för kolonihäckande fåglar i de grunda fågelsjöarna.

Förutom mink och mård, som är svåra predatorer överallt där de håller till (mården kan härja i uppsatta storholkar och plundra samtliga om den får chansen), och vissa rovfåglar, t.ex. duvhökar, kärrhökar och falkar, har på senare år tranan seglat upp som en storkonsument av sjöfågel- och måsungar. En av de som lyft problemet är *Martin Tjernberg*, som är mycket upprörd över hur tranorna härjar i skrattnäskolonierna i Hjälstaviken, och inte "lämnar en enda skrattnäsunge kvar". Han syftar då på den årligen översomrande flocken med icke köns mogna ungrtranor som uppehåller sig i viken och som genom sitt blotta antal rensar Hjälstaviken på fågelungar och amfibier.

Och där hittar vi pudelns kärna! Ansamlingar av subadulta tranor, som inte har något annat för sig än att äta upp sig inför vuxenlivets vedermödor, är ett känt problem som det skrivs mycket om. Men bara i de fall där omkringliggande fält brandskattas på utsäde och blir till ett jätteproblem för bönderna som sått dem. Om hungriga tranflockor som härjar runt i fågelsjöar finns nästan ingenting skrivet, vare sig på svenska eller på utrikiska.

Överträffad tranexpansion

Tranpopulationen i Sverige och omkringliggande länder har tredubblats de senaste decennierna och ligger för närvarande på drygt 30.000 par. Vid Hornborgasjön har antalet rastande tranor femtonfaldigats enligt en artikel *Anders Wirdheim* skrev för ett par år sedan i *Vår Fågelvärld*, och då räknar man inte med de tranor som inte rastar vid Hornborgasjön - dvs merparten av tranorna som häckar i Mellansverige och Södra Norrland. Orsaken är, tror man, att tranan dels utfodrats för att man vill ha en spektakulärt stor

ansamling vid Hornborgasjön, Pulken och flera ställen i bl.a. Tyskland och Frankrike, men också gynnats av jordbruket som genom slarviga skördemetoder lämnar mycket spill på åkrarna. Lägg därtill att odlingen av höstvetete, höstraps, och inte minst majs eskalerat enormt på senare tid. Tranpopulationens explosiva ökning har lett till omfattande problem med just översomrande icke köns mogna ungrtranor i flock, som när de ger sig på odlade fält gör mycket skada. Dessa flockar utgörs inte bara av svenska tranor, utan består av en blandning av svenska och arktiska tranor som härstammar från framför allt finska Lappland och Kolahalvön.

Dessa problem har nu vuxit så pass mycket, att man sedan några år ropar efter en ny lagstiftning som gör det möjligt att öka skyddsjakten på tranor som skadar jordbruket. Och frågan bereds nu av lite olika instanser eftersom den upplevs som extremt kontroversiell. Världsnaturfonden WWF är med på ett hörn, och *Mats Forslund* i Avesta som är anställd hos WWF, fastlägger att det troligen kommer att komma ett lagförslag inom en snar framtid. Problemet, säger han, är att jaktlagarna i Sverige är så gamla att de måste arbetas om helt och hållet om det ska vara värt att göra något åt dem, en process som drar ut på tiden.

Problem på andra håll

Det är dock inte bara tranorna i Hjälstaviken som orsakar problem för bönder och häckande fåglar. Vid Hornborgasjön äter tranorna inte bara potatis och korn, utan också hela bestånd av storspovsungar. Och runt Getterön har stora delar av reservatet rensats rena av översomrande ungrtranor. Nu är man oroade över hur det kommer att gå för skärfläckorna, tärnorna och skrattnäsarna som hittills klarat sig undan.

Liknande problem har dokumenterats på andra håll i världen. Prärietranan är på så kraftigt frammarsch i östra Sibirien, att fågelforskaren *Jens Gregersen* som studerat fågelns expansion berättar att artens icke häckande bestånd går hårt åt alla vadarfågels ungar och hotar den sällsynta *skedsnäppans* existens. Orsaken är enligt Gregersen att även de sibiriska prärietranorna flyttar genom Nordamerika och kan livnära sig på de mycket generösa resterna efter majs-skördarna som lämnas kvar på den uppodlade prärien.

Grundproblemet

Grundproblemet kan alltså helt hypotetiskt vara att vintermatningar, och det generösa spillet på våra åkrar, gör att överlevnaden hos tranans ungar är mycket

Foto: Mark Hamblin

större än vad arten är naturligt anpassad till. Genom den stora överlevnaden av ungrtranor skapas en obalans med många icke häckande tranor som ansamlas på vissa ställen där de går hårt åt allt ätbart. Och då menar somliga att beståndet borde decimeras. Hur detta bör gå till återstår att lösa.

Hägern lurar i vassen

Gråhägern har även den ökat successivt genom årtiondena. Idag är den talrik i våra fågelsjöar, och häckar kolonivis på många ställen. Man kan nog förmoda att den äter allt som råkar komma inom näbbhåll för den. Och, eftersom den inte upplevs som en rovfågel, blir det inte lika livat runt den när den står i strandkanten och väntar på nästa byte. Annat är det när kråkor eller korpar uppehåller sig nära fågelkolonier. Dessa notoriska boplundrare blir bortjagade så fort de sticker fram näbben.

Situationen i vårt närområde

De väsentligaste problemen med översomrande ungrtranor verkar vara värst i Hjälstaviken. Fysingen har hittills klarat sig utan något ungdomsgång och hyser bara häckande tranpar, rapporterar Pelle Aspegren. För Mälardalens del rapporteras att det saknas översomrande ungfåglar, åtminstone i flock, och i Angarnsjöängen har man ännu inte haft några tranproblem. Återstår då att vara på sin vakt och larma om dessa bevingade värstingar skulle komma att göra entré i vår närhet. ☒

Källor: Anders Wirdheim: *Stjärna eller syndabock*, *Vår Fågelvärld* 2:2019, s.26-30; Fraixedas & al: *Declining peatland bird numbers are not consistent with the increasing Common Crane population*, *Journal of Ornithology* 2020. Martin Tjernberg muntl; Mats Forslund muntl; Cramp & Simmons: *The Birds of the Western Palearctic*, vol.II, 1980; Urpo Könnömäki, & Björn Nordling.

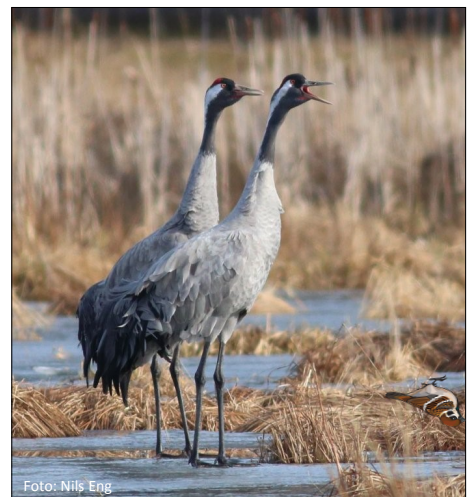

Foto: Nijs Eng

Bromma Kyrksjön

”närmare en ren regnskogskänsla kan man inte komma...”

Det finns ett antal småsjöar mellan Järvafältet och Mälaren i det vi till vardags kallar för Västerort eller nordvästra Stockholm. Lötsjön och Råstasjön ligger precis på gränsen till Järvafältet, men sedan finns också Lillsjön vid Ulvsunda, Judarn vid Åkeshov, Räcksta träsk vid Grimsta, samt slutligen Bromma Kyrksjö nära Bromma kyrka. Alla utgör fina oaser i den ändå relativt gröna förorten och förtjänar att uppmärksammas, men Kyrksjön med alla doppingar och sitt fina alträsk står i en särställning gentemot de andra.

Området kring Kyrksjön kallas för Kyrksjölöten, vilket beskriver platsen som främst en betesmark [namnet är dock påhittat av Stockholms stads byggnadsnämnds namnberedning, vilket naturligtvis inte utesluter att det varit betesmark].

Men Kyrksjön var långt tillbaka i tiden betydligt större och sträckte sig ända in i Spånga socken i väster, troligtvis ända fram till gamla Vattenfallsområdet via nutida idrottsplatser och koloniträdgårdar. Dess avlopp var en dryga kilometern lång å, som följde dagens Rundkyrkoallé norrut, därefter Gliavägen och bildade Rännilskroken en kanjon eller djup dalgång. I den fanns stundtals en fors med åtskilliga meters fallhöjd. Ån mynnade ut i Ranhammarsviken nära Attundavägen vid kanten av det nuvarande flygfältet.

Sjön hade även förbindelse med sjön Judarn i Judarskogen. Sannolikt omkring 1880 lät "snuskungen" Knut Ljunglöf, ägare till Räcksta och Beckomberga gårdar, gräva ett dike från Kyrksjön till Räcksta träsk. Resterna av detta syns fortfarande i dalen söder om Beckomberga, numera delvis bebyggt med nya radhus. Avsikten var att använda den ökade vattenmängden i vattenkvarnen vid Kvarnviken, som ligger mellan Räcksta träsk och Kanaan. Men avrinningen kring Kyrksjön fungerade dåligt. År 1905 grävdes därför ett "stordike" i Vultejusvägens sträckning och därefter i den gamla naturliga åns sträckning mot Bällstaviken. Detta dike lades igen på 1920-talet efter att ha försetts med en kulvert. Den fortsatte hela vägen fram till Ulvsundasjön och ligger idag alltså under flygfältet. Numera avvattnas Kyrksjön till Räcksta träsk via en kulvert från en pumpstation vid Bällstavägen.

Ett besök på plats

En rekommenderad fågeltur kring Kyrksjön går förslagsvis från parkeringsplatsen rakt väster om sjön, vid Vultejusvägen där en av

Järvafältets satelliter

av Jojje Lintrup

gångvägarna in i området börjar. Väl framme vid gångvägen runt sjön, är det naturligt att gå rakt fram och ut på den alldeles nyrenoverade bryggan i den sydvästra delen av sjön. Därifrån har man utsikt över en stor del av sjön, och just där är det lättast göra bekantskap med doldisarna i sjön, smådopping, vattenrall, rörhöna, samt diverse sångare, och om man har massor med tur, skäggmes, trastsångare, eller rent av kungsfiskare?

Efter besöket på "Lilla Bryggan" går man norrut och ut på den långa spången som korsar det västra klibalträsket. Det är en spännande sträcka där den klart dominerande rösten tillhör gärdsmysen, som har ett tätt bestånd i sumpskogen. På andra plats kan man nog kora svarthättan som också är mycket vanlig runt hela sjön. Flera trastarter bebor skogspartierna, främst representerade av kol- och taltrast, men även rödvinge-, björk- och dubbeltrast häckar årligen. Flera par mindre hackspett är bofasta i alträskan runt sjön. Passa gärna på att använda den lilla rastplatsen mitt på spången, där man kan sitta och avnjuta den månghövdade fågelsångskonserterna på första parkett!

Efter spången följer man gångvägen fram till "Stora Bryggan" i den norra delen av sjön. Den brukas som badbrygga av leklystna barn om sommaren, men är en bra skådarplattform närhelst det är lugnt på bryggan. Var dock beredd på att folk som sitter där och lapar sol, gärna frågar fågel-skådaren om dennes observationer... Från bryggan ser man ofta brunand, vigg, knipa, svarthakedopping, skäggdopping, smådopping, knölsvan, sothöna, fisktärna, fiskmå, sävsparv, ladusvala, samt tillfälliga gäster, som fiskgjuse, brun kärnhök, ormråk och häger. Kyrksjön är idealisk för studier av svarthake- och skäggdoppingarnas säregna parningsritualer om våarna. Väl mätt på alla intryck av större invånare ute på sjön och dess vassar, fortsätter man vidare till den östra delen av alträsket där man kan påträffa mindre flugsnappare, kärrsångare, näktergal, stenknäck, mera gärdsmys, skogs- och ringduva, spillkråka, gröngöling, större och mindre hackspett, samt sparv- och duvhök som häckar i området. I strandskogarna påträffas också stjärtmes, entita, trädkrypare och

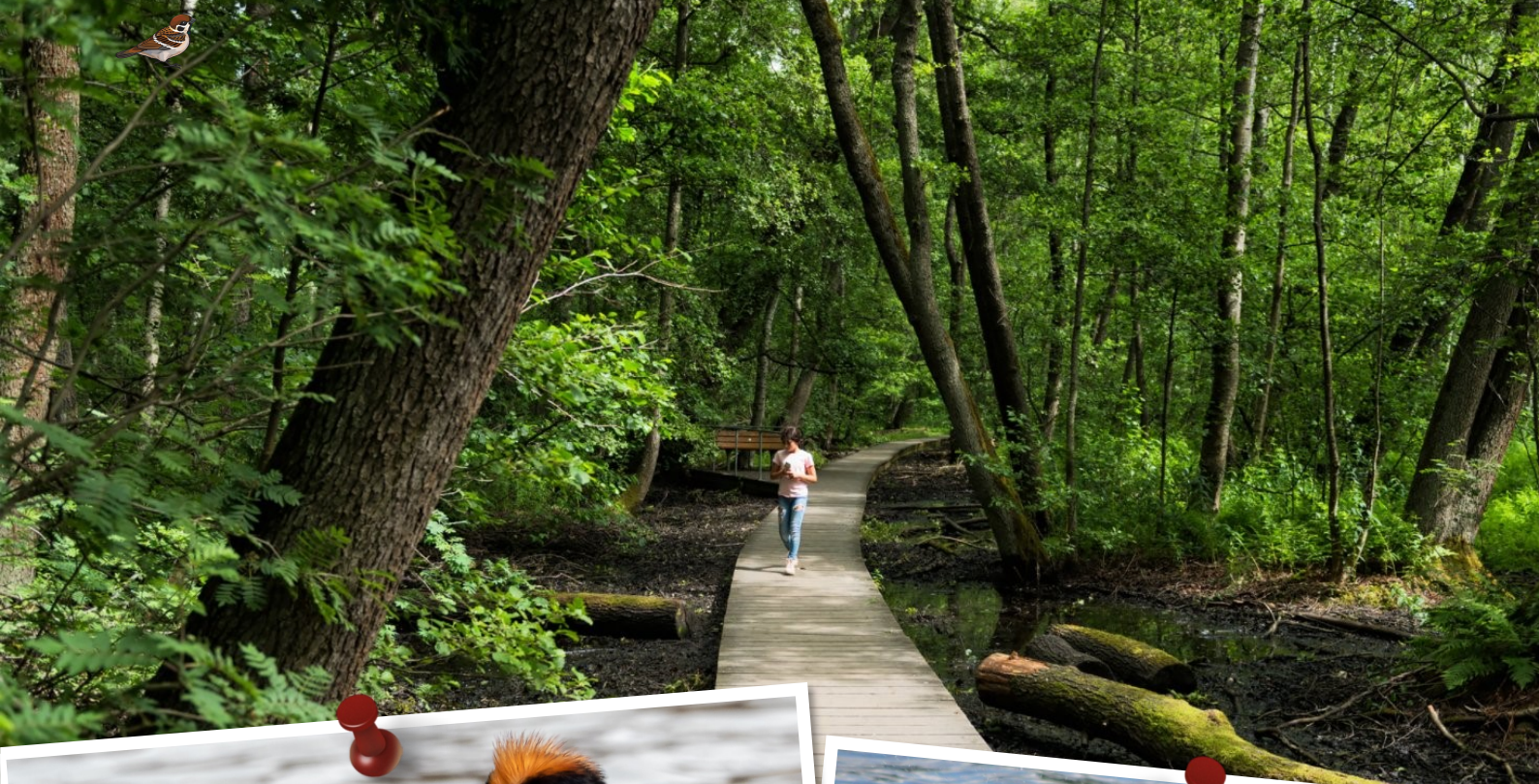
ibland någon sömnig kattuggla. Längre ut mot kolonilotterna påträffas även törn-, busk-, härm-, ärt- och grönsångare, svartvit flugsnappare, bofink, steglits, löv- och gransångare, järnsparv, rödhake, domherre, m.m. Längs ner i sydväst kan man antingen förlänga promenaden runt den östra delen av reservatet, och gå i den torrare blandskogen, på motionsspåret som sträcker sig till Åkeshovsbadet, där det vänder och går tillbaka längs Spångavägen fram till kolonilotterna, där man återansluter till gångvägen söder om sjön. Sista biten av gångstigen passerar ett öppet fält, och därefter en liten anlagd inhägnad damm där kommunen "odlar" vattensalamandrar och andra groddjur. Det sammanlagda antalet fågelarter som noteras genom åren ligger på ca 160.

Ljumba nattpromenader

Går man samma runda en ljummen sommarnatt, får man verkligen uppleva många spännande möten. Då, när alla motionärer och lattemammor ligger och pyser i sina bingar, vågar sig däggdjuren fram, så att man inte sällan stöter på grävlingar, rävar, rådjur, ekorrar, ett otal fladdermöss, tusentals insektsstora amfibieungar på väg ut i markerna, samt, om man har tur, en mård eller rent av ett lodjur på jakt. Allt ackompanjerat av en kör av nattliga ljud från trastar, näktergal och andra nattsångare, kväkande änder, groddjur och pickande rallar. En riktig djungelkänsla mitt i förorten! Kyrksjön bjuder alltid till, oavsett årstid! Man går alltid därifrån med någon behållning. Att området är lättillgängligt gör att man inte behöver anstränga sig för att göra ett besök, en handkikare runt halsen är allt man behöver! Till de få nackdelarna med reservatet är de många ofta framfusiga motionärerna som föredrar att springa runt den lättsprungna sjön, istället för på motionsspåret som är mer kuperat, samt de skrånande barnen som dels håller till på stora bryggan, och dels hörs från förskolan vid Vultejusvägen.

Ingen större matning annat än det folk har i sina fickor existerar dessvärre (eller dessbättre) vid Kyrksjön. Kanske det beror på det vanliga problemet med råttansamlingar, som man vill hålla bort från grannskapet. För mig personligen, som har gjort mina första riktigt fina fågelobservationer i den lilla sjön, när jag bodde i "runda husen" under min Beckombergatid på 70-talet, är Kyrksjön en liten pärla. Jag går fortfarande dit flera gånger i månaden, när jag inte hinner ta någon längre tur på Järvafältet, i sällskap med redaktionshunden Nappe. ☒

Fotografier: Lena Maria Eriksson, Anna Lyubutova, Tina Lintrup Thagesson, samt Jojje Lintrup.
Karta: Lantmäteriet och Jojje Lintrup
Historisk källa: Svenska Wikipedia och Magnus Sannebro, Stockholms vattenprogram, Stockholms miljöförvaltning.

Ovanliga gäster 1983-2020:
 Lundsångare, gök, kricka, rosenfink, aftonfalk (!),
 mosnäppa, småsnäppa, bergand, sädgås, lapp-
 ugglan (!), ejder, sparvuggla, trastsångare,
 göktyta, blå kärnhök, turkduva, morkulla,
 mandarinand, samt häckande skrattnås.
*Samtliga observationer är godkända och
 publicerade i Artportalen.*

Fågelrapport för Järvafältet 2020

Sammanställd av ULF SVAHN

Även för 2020 blev det totala inrapporterade arter för Järvafältet 177. Nu är det andra året vi hamnar på 177 men det är fortfarande en historiskt låg siffra och klart lägre än tidigare år. Högsta siffran är från 2012 då 199 arter noterades. Om det här är det nya normala är för tidigt att uttala sig om men faktum kvarstår. Det ska bli spännande att se hur 2021 utvecklar sig. Det är ingen speciell familj som sticker ut utan det är luckor lite varstans. Det saknas bl.a. en del sångare, vadare och även rovfågel. En ny art rapporterades under 2020, svarthalsad trast. Den hade vi väntat på då den borde dykt upp här förr eller senare och 2020 var det året.

Även för den norra delen blir det repris på föregående år med totalt rapporterade 174 arter, medan det på södra delen blir 147 arter vilket är tre färre än 2019. Likafullt var det tre arter på Södra som inte dök upp på Norra, snösparv, svarthakad buskskvätta och årta. Den sistnämnda gäckade Säbysjön där den annars varit en trogen häckande gäst ett tag. Arter som saknades på södra men som rapporterats från norra är spetsbergsgås, fjällgås, blåvingad årta/skedand, stjärtand, svärta, ägretthäger, bivräk, stäpphök, röd och brun glada, kustpipare, småspov, brushane, dubbelbeckasin, rödbena, svartsnäppa, turkduva, aftonfalk nötkråka, råka, skägges, trädlärka, gräshoppsångare, brandkronad kungsfågel, ringtrast, svarthalsad trast, svart rödstjärt, försärla, rosenfink, större korsnäbb och lappsparv. ☒

Knölsvan

Lyckade häckningar i Råstasjön 9 pulli, Löt-sjön 4 pulli och Översjön 3 pulli. 62 ex observerade i Ravalen på julafton.

Sångsvan

Lyckade häckningar i Säbysjön 2 pulli, Skillinge golfbana 5 pulli och Väsby sjöäng 5 pulli. Bra vår och höststräck. 79 st. rapporterade 28 november.

Sädgås

Stora sträck med som mest 1125 st. den 14 november. Vårsträcket 60 ex den 6 april.

Bläsgås

Ovanligt stora och många sträck med som mest 500 vid 30-meters 4 oktober.

Grågås

Totalt 7 kullar i Säbysjön med 27 pulli. Två kullar i Råstasjön med 11 pulli. En kull i Löt-sjön med 4 pulli. En kull i Väsby sjöäng med 5 pulli.

Kanadagås

En kull med 8 pulli i Kyrkdammen. Två med defekta vingar som avlivades av kommunen. Två kullar i Säbysjön med 12 pulli. Två kullar i Ravalen med 8 pulli. Pulli rapporterade även från Lötsjön, Hästa groddamm och Golfängarna.

Vitkindad gås

Fler och större sträck än vanligt. 220 ex sträckande 14 oktober. 300 ex rastande på Golfängarna 9 maj. Rastande fåglar i princip bara på södra.

Foto: Göran Lundkvist

Den mest intressanta arten för fjolåret var faktiskt en som dök upp redan den 5 januari och stannade kvar för att frossa på den enorma mängden med rönnbär som växte på träden längs en parkeringsplats i utkanten på Akalla industriområde. Svarthalsad trast - tidigare benämnd svarthalsad taigatrast - som närmast häckar en bit bort i Sibirien, bortom Uralbergen. Detta ex var tidernas allra första av den arten på själva Järvafältet, en honfärgad individ som inte försvann förrän efter tolv dagar. En tidigare obs hade dittills noterats i närheten, nämligen i Duvbo, men nära skjuter ingen hare... Upptäckare var Per Thyberg som kikade efter tallbitar.

År	antal
2020	177
2019	177
2018	190
2017	182
2016	193
2015	186
2014	193
2013	188
2012	199
2011	192
2010	182
2009	189
2008	190
2007	188
2006	190
2005	192
2004	186
2003	185
2002	180
2001	186
2000	192
1999	181
1998	179
1997	176
1996	183
1995	174
1994	174
1993	172
1992	172
1991	156

Spetsbergsgås

4 st. sträckande förbi 30-meters 14 oktober. Spetsbergsgås i stort sett årlig men har minskat under senare år.

Fjällgås

1 ex sträckande över Viby 4 oktober. Tidigare enstaka observationer endast 2012 och 2017 under 2010-talet.

Bläsand

Inga häckningar men rastande i Råstasjön, Ravalen, Väsby sjöäng och Säbysjön både vår och höst. 33 ex i Säbysjön toppnotering 7 oktober.

Snatrand

En häckning med 10 pulli i Säbysjön och en i Råstasjön med 2 pulli. Tre 1k rapporterade från Lötsjön

Kricka

Ingen häckning. Observerad i såväl norr som söder. 80 ex 17 april vid Säby strandäng

Gräsand

Lyckade häckningar i Säbysjön, Ravalen, Kyrkdammen, Hjulsta vattenpark, Väsby sjöäng Råstasjön och Lötsjön.

Stjärtand

2 ex rastade på Säby strandäng från 5 april 21 april. 1 ex 24 september

Årta

Ingen häckning i år och endast en rapport om 1 ex i Råstasjön 26 maj. Ingen observation i Säbysjön vilket är ovanligt.

Skedand

Ingen häckning men frekvent på både södra som norra. Toppnotering 9 ex i Säbysjön 16 augusti.

Blåvingad årta x skedand

Ett ex av denna hybrid sågs i Väsby sjöäng och Säbysjön från 21 april till den 25. Sågs även 2018. Samma fågel?

Brunand

Två häckningar med 4 pulli i Säbysjön och en kull med 1 pulli i Råstasjön. Som mest 19 ex i Ravalen 28 mars.

Vigg

Ingen häckning på norra men en lyckad i Råstasjön med 8 pulli.

Svärta

En observation på en förbiflygande fågel från Molnsättra 17 september. Endast fem år under 2000-talet har vi haft obsar.

Knipa

Lyckade häckningar i Säbysjön 5 pulli, Ravalen 8 pulli, Kyrkdammen 6 pulli, Råstasjön 4 pulli och Djupan 6 pulli.

Salskrake

6 rastande som flest i Ravalen i november. Observationer även under våren och i såväl Säbysjön som Översjön

Storskrake

En kull med som mest 9 pulli i Ravalen. Det är den enda registrerade häckningen på Järvafältet någonsin.

Fasan

Flera lyckade häckningar på södra och en i norr. 10 ex vid skogvaktarkärret var högsta antalet pulli.

Storlom

En kull med en unge vardera i Säbysjön och Översjön.

Smådopping

Många rapporter från Väsby sjöäng, Säbysjön, Ravalen Skogvaktarkärret och Råstasjön. Ingen häckning rapporterad

Skäggdopping

Två kullar med 4 pulli i Lötsjön och en kull med 2 pulli i Ravalen.

Svarthakedopping

En Lyckad häckning i Hjulsta vattenpark. Därefter observation av en pulli i Kyrkdammen. Samma fåglar?

Storskarv

Normal omfattning med enstaka eller små grupper födosökande och förbiflygande fåglar.

Gråhäger

Råstasjön är den stora hägerplatsen på Järvafältet med 34 st. som mest den 11 jan.

Ägretthäger

Ägretthägern blir vanligare och därmed även hos oss. 4 ex över Säby strandäng 12 april och 2 ex över 30-meterskärret 12 oktober. Tidigare år 2008, 11, 16, 17, 18,

Bivråk

Sannolikt Ingen häckning. Observationer från slutet av maj till början oktober.

Röd glada

1 ex rapporterat 23 mars och 14 maj. En art som från ökar.

Brun glada

En rapport 1 ex sträckande från 10 september.

Havsörn

Glädjande nog frekvent observerad över hela Järvafältet.

Brun kärrhök

1 lyckad häckning i södra delen av Säbysjön med sannolikt 4 ungar.

Blå kärrhök

Ett 30 tal sträckobservationer framför allt aug – okt. Huvudsakligen 30 m-kärret.

Stäpphök

1 observation 7 maj vid 30 m-kärret. Tidigare observationer under 2000-talet, 2003, 05, 11, 12, 15, 16, 17, 19.

Duvhök

Ses frekvent och antas med säkerhet häcka med ett mindre antal revir på norra och södra.

Sparvhök

Häcker sparsamt i området ca 90 på höststräcket vilket är lägre än vanligt.

Ormvråk

Stabil lokal närvaro och häckning. Ca 400 sträckobservationer med 117 den 27 september från 30 m-kärret.

Fjällvråk

Ett 20-tal observationer under höststräcket. Enstaka under vårsträcket.

Fiskgjuse

Lyckade häckningar i Säbysjön och Översjön med 3 respektive 2 ungar.

Tornfalk

Ingen häckning på Järvafältet. Observationer på norra och södra Järvafältet men färre än tidigare år.

Aftonfalk

1 observation från flygfältet och senare en byggkran på Barkarbystaden.

Stenfalk

Färre observationer än vanligt. Totalt 5 på både norra och södra.

Lärkfalk

Inga direkta häckningsrapporter, men sannolikt häckning nära Älgkärrstippen.

Pilgrimsfalk

Totalt 5 observationer varav en från Kista centrum

Vattenrall

Pulli och 1K rapporterade från Säbysjön, Ravalen och Hästa groddamm. Råstasjön?

Rörhöna

Lyckade häckningar i Ravalen, Säbysjön Kyrkdammen, Häggviksavfarten (dammen) Råstasjön, och Hjulsta vattenpark.

Sothöna

Multipla häckningar på såväl norra som södra Järvafältet i princip alla vattendrag.

Trana

En Lyckad häckning på Väsby sjöäng med en unge.

Strandskata

Femton observationer från hela Järvafältet vilket är fler än vanligt.

Mindre strandpipare

Många observationer men sannolikt ingen häckning.

Ljungpipare

8 ex rastande på Säby strandäng 28 april. Enstaka sträckande under vår och höst.

Kustpipare

En ensam sträckande den 18 september vid 30 m-kärret.

Tofsvipa

Tre lyckade häckningar på Säby strandäng och en vardera på Väsby sjöäng, vid Råstasjön och Örs hästthagar.

Brushane

Rastande vid Säby strandäng 25 april till 2 maj. Som mest 6 st. 29 april. Därefter 11 - 15 maj och även 27 - 28 juni.

Morkulla

Stabil population. Spelflykt från både norra och södra.

Dvärgbeckasin

Långstannande (?) på Säby strandäng 26 mars - 10 april. Därefter både vår- och höstobsar av enstaka fåglar på norra och södra. Ovanligt många observationer. Tidigare observerad 2000, 03, 06, 09, 13, 17, 19 på 20-hundratalet.

Enkelbeckasin

Sannolikt häckningar på flera ställen på såväl norra som södra Järvafältet. 48 st. noterades 12 april från 30-meterskärret. Några vinterobsar i både norra och södra.

Dubbelbeckasin

Som mest 2 spelande 11 - 21 maj vid 30-meterskärret. Ett spel 11 maj från Säby strandäng.

Småspov

Sammanlagt 2 fåglar vid 2 observationer 29 april och 7 maj. Rapporterad 00, 04, 08, 12, 16, 17, 18, 19 under 2000-talet.

Storspov

Sammanlagt ett 10-tal observationer från mestadels norra varav 1 rastande 24 april. 41 sträckande 12 april från 30-meterskärret.

Svartsnäppa

3 observationer 20 juni - 9 juli från norra kring Säbysjön.

Rödbena

Totalt 5 observationer av rödbena rapporterade. 1 rastande 27 april och 13 maj. Säby strandäng dominerar.

Gluttsnäppa

Totalt 19 observationer med som mest 2 rastande fåglar under vårsträcket. Säby strandäng dominerar men även Råstasjön. 6 observationer på retursträcket.

Skogssnäppa

Arten häckar med flera par på såväl norra som södra sidan.

Grönbena

130 ex rastande på Säby strandäng 11 maj toppnoteringen. Ett 40-tal observationer från framför allt Säby strandäng. 5 rapporter från Råstasjön och blötängen

Drillsnäppa

Ett par i sannolikt häckning i Översjön.

Skrattmå

Råstasjön stötar nu med Järvafältets största koloni med 480 1K fåglar och ca 1500 vuxna fåglar. För Säbysjön noterades 220 1K fåglar som högsta siffra med ca 500 vuxna fåglar.

Fiskmå

Sannolikt häckning vid Hjulsta vattenpark med en 1K rapporterad.

Silltrut

En lyckad häckning i Lötsjön och observationer över hela rapportområdet. Ingen häckning i Säbysjön.

Gråtrut

Observerad över hela rapportområdet under hela året.

Havstrut

Sparsamt observerad över hela rapportområdet under hela året.

Skräntärna

Ovanligt många observationer från Säbysjön inklusive 3 st. långstannade i början av juli. En observation från Råstasjön 31 juli. Observerad 00, 04, 08, 12, 16, 17, 18, 19 under 2000-talet.

Fisktärna

Inga konstaterade häckningar men frekvent observerad i Säbysjön, Ravalen och Råstasjön.

Tamduva*

Skogsduva

Några vinterobservationer från Fäboda gård, Fornborgsberget, 20-meterskärret och Hästa groddamm.

Ringduva

Ett 30-tal vinterobservationer från norra och södra. Som mest 1810 sträckande 10 oktober vid 30 m-kärret

Turkduva

1 st. observerades den 14 april rastande vid Väsby gård.

Observationer under 2000-talet. 02, 04, 05, 06, 07, 09, 13,

Gök

Noterad spelande från 3 maj - 23 juni. Flest från norra men även från södra

Hornuggla

En lyckad häckning från Husby gård med som mest 5 pulli observerade.

Kattuggla

Sannolikt tre lyckade häckningar från Djupan, Olles torn och Finnängen. Totalt 7 pulli rapporterade.

Tornseglare

100 st. som flest rapporterade från Hästa gård. Normal omfattning från hela området.

Kungsfiskare

Förmodligen bara 1 kungsfiskare observerades vid Ravalen, Järfälla kyrka och Råstasjön. Mellan 23 september och 29 oktober. Obsar under 2000-talet: 00, 08, 15, 16, 18.

Göktyta

Fyra häckningar som av ansvariga betecknas som lågt. Totalt 25 pulli ringmärkta.

Gröngöling

Artens förekomst på Järvafältets bedöms vara stabilt bra.

Spillkråka

Artens förekomst på Järvafältet bedöms vara stabil.

Större Hackspett

Artens förekomst på Järvafältet bedöms vara stabil.

Mindre Hackspett

Revirhävande par på såväl norra som södra. Stabilt med ökat antal observationer.

Trädlärka

Spelande trädlärka rapporterad under 22 mars till 19 april vid Fäboda gård.

Sånglärka

Som mest 6 sjungande vid 30 m-kärret och 8 sjungande vid Hästa gård. Stabil på många ställen både på norra och södra.

Backsvala

Totalt 9 observationer på norra och södra vilket är 3 fler än 2019.

Ladusvala

Stabil närvaro och häckning över hela området.

Hussvala

Stabil närvaro över hela området. Häckning på flera ställen.

Trädpiplärka

Stabil population på Järvafältet

Ängspiplärka

Stort antal observationer. Sannolik häckning på norra och södra

Rödstrupig pipplärka

3 observationer från 30-meterskärret och Hästa gård under höststräcket. Observationer på 2000-talet. 00, 04, 08, 11, 14, 17, 18.

Gulärta

Stort antal observationer under sträcktid. Inga rapporterade häckningar men några rapporter om spel/sång.

Forsärta

1 st. rastande vid 30-meterskärret 14 mars och 21 mars vid Säby strandäng. 1 st. sträckande förbi 30-meterskärret 10 oktober. Observationer under 2000-talet. 05, 06, 11, 12, 13, 18,

Sädesärta*

Sidensvans

Stora flockar under vintern med 200 som topp i Viby 20 januari. Färre än vanligt.

Strömstare

2 observationer. 1 i Översjön 1 november och 1 22 januari i Igelbäcken vid Ursviks äng.

Gärdsmyg

Fortsatt milda vintrar har medfört många gärdsmygsrevir över hela området.

Järnsparv

Normalt antal observationer på norra och södra. 1 vinterobservation vid Väsby gård 29 december.

Rödhake

Frekventa observationer av övervintrande rödhakar på norra och södras matningar.

Näktergal

Normalt antal sjungande hanar på norra och södra

Blåhake

Inga vårsobsar. Totalt 18 observationer varav 5 på södra.

Rödstjärt

Stort stabilt antal revirhävande hanar.

Svart rödstjärt

Första säkra observationen på en lyckad häckning på Järvafältet. Inte oväntat på Molnsättra gård. 3 1K rapporterade.

Buskskvätta

Häckning vid 30 m-kärret och Molnsättra. Sannolikt på flera ställen. Även på södra.

Svarthakad buskskvätta

1 st. rapporterad från Råsta gård 2 maj.

Stenskvätta*

Koltrast*

Björktrast*

Taltrast*

Rödvingetrast*

Dubbeltrast*

Ringtrast

Fem observationer av 5 olika fåglar på 30-meterskärret, Älgkärrstippen, Bögs gård, Molnsättra och Kallhälls villastad. Från 14 - 29 april. Observerad under hela 2000-talet med undantag för 04, 17 och 19.

Svarthalsad trast

Järvafältets första svarthalsad trast sågs i den stora rönnbärsallén i Akalla industriområde från den 5 januari till den 16 januari.

Sävsångare*

Kärrsångare

För första gången sedan 1985(?) fanns ingen kärrsångare vid Järfälla kyrkdamm. Spel istället vid Säby gård, Örs hästhagar, Ikeapölen, Ravalen, Blötängen, och Råstasjön. Något färre individer än tidigare år.

Rörsångare*

Härmsångare

12 observationer av sjungande på både norra och södra Järvafältet. Fler än tidigare år. Observationer under 2000-talet. 00, 04, 08, 12, 15, 17, 18, 19. Något ökande trend

Gräshoppsångare

10 observationer av 2 (?) sjungande olika fåglar vid Pommern och 30-meterskärret.

Ärtsångare*

Törnsångare*

Trädgårdssångare*

Svarthätta*

Grönsångare*

Gransångare

Många sjungande gransångare på norra och södra. Häckning?

Lövsångare*

Kungsfågel

Mildare vintrar har gynnat arten.

Brandkronad kungsfågel

Igen 1 sjungande fågel i Knista Hammar och närområde från 5 - 16 maj.

Grå flugsnappare*

Svartvit flugsnappare*

Skägges

Endast två observationer. En från Jägarkullen 23 mars och 4 st. från fågeltornet 8 november.

Stjærtmes

Till synes stabil eller möjligen ökande population. Vanlig gäst i relativt stora flockar på vintermatningarna.

Entita

Sparsam häckning. Besöker ofta vintermatningar.

Talltita*

Tofsmes*

Svartmes*

Blåmes*

Talgoxe*

Nötväcka*

Trädkrypare

Möjligen vanligare. Ofta sedd vid vintermatningarna.

Törnskata

Stabil häckningsart på såväl norra som södra Järvafältet.

Varfågel

Numer årlig vinterart på såväl norra som södra Järvafältet.

Nötskrika*

Skata*

Nötkråka

1 nötkråka relativt stationär i området mellan Bögs gård och Väsby gård från 3 - 20 september och 4 - 14 november.

Kaja*

Råka

3 observationer sträckande 9 mars, 15 april och 14 oktober från 30-meters och Jägarkullen.

Gråkråka*

Korp

Häcker i området med flera par.

Stare

Vinterobservationer av fåtaliga fåglar under hela januari på norra och södra.

Gråsparv*

Pilfink*

Bofink

Närmast årlig vintergäst på flera vintermatningar.

Bergfink

Endast sträck och några få vinterobser-

vationer på matningarna på norra och södra.

Grönfink*

Rosenfink

1 observation från Väsby sjöäng 11 maj. Minskat antal observationer under senare år. Observationer under 2000-talet 00, 04, 08, 12, 16, 17, 18,

Steglits

Ökande.

Grönsiska

Mycket stora flockar under hösten av invasionskaraktär.

Hämpling

Häckning vid Järfälla kyrka och sannolikt också Hästa gård.

Vinterhämpling

Stadig vintergäst på Barkarby flygfält nära kyrkan och Hästa gård. Sannolikt minskande pga. utbyggnaden av flygfältet.

Gråsiska

Stadig vintergäst

Tallbit

2019 års invasion av tallbit gick naturligt in även i januari 2020. Sista observationen 13 februari från Fornborgsberget.

Mindre korsnäbb

Normalt antal rapporter under året

Större korsnäbb

En enda observation från 27 maj sydöst Fäboda. Få observationer framför allt Fornborgsberget och Fäbodaområdet. Tydlig nedgång i antalet observationer under senare år.

Domherre*

Stenknäck

Många rapporter från hela området. Antalet observationer ökar.

Snösparv

Endast 2 höstobservationer på Hästa gård 22 och 24 oktober. norra Järvafältet. Antalet observationer minskar.

Lappsparv

Endast 1 sträckande fågel från 30-meterskärret 10 oktober. Även för lappsparven minskar antalet observationer.

Gulspurv*

Sävspurv*

(* Häckar allmänt inom rapportområdet.)

Som vanligt...

är det en hel hög med medlemmar som har glömt att betala sin årsavgift. Därför denna lilla påminnelse, så att du inte missar att erhålla kvarvarande nummer av JOK-

Bladet för innevarande år...

Årsavgiften är fortfarande bara 100:- och räcker faktiskt till både tidningar och porto.

Resterande verksamhet täcks av frivilliga gratisarbetare...

Och glöm inte att skicka in din epost-adress så att vi kan nå dig direkt!

Aktuella observationer

"Nytt är nya möjligheter" en lika användbar som sliten fras, men den duger gott i fågelskådningens underbara värld. Hela 77 arter har setts fram till skrivande stund plus en del hybrider. Det är en bra början men vi ska upp ytterligare minst 100 arter för att vi ska tycka att det har varit ett bra år när vi summerar. 2020 års invigning med en ny art för Järvafältet har tyvärr inte blivit en repris för innevarande år men det har varit en del godsaker att glädjas över.

Hökuggla

Om det är en art som har glatt många och inte minst mig själv då jag kunde släcka en brist på kryss var det hökuggla som visade sig vid Katrinedal redan den 5 januari. Den blev snabbt populär och förmodligen en av kvartalets mer fotograferade fåglar. Den sågs fram till 9 januari och sedan vid ett par återbesök fram till 27 januari.

Berguv

Även berguven gjorde ett par återbesök närmare bestämt tre gånger. Samtliga inne i Barkarbystaden och endast lockläten vilket säkert gjorde att den inte blev så uppmärksam.

Sparvuggla

Det har varit svaga uggleår en tid och förhoppningsvis får vi ett bättre år i år. Antalet rapporter från kända lokaler ger anledning till lite förhoppningar. Den 16 februari upptäcktes en sparvuggla genom den obekräftliga kör av varningslåten som den överöstes med av småfågellarna kring Fäbodamatningen. Den var kvar några dagar till mångas förnöjelse.

Varfågel

Vi är lite bortskämda med att ha övervintande varfågel. På norra sidan brukar det finnas åtminstone en och så har fallet varit även i år. Roligt också att den har visat sig även på södra vid Hästa groddamm och även vid Råstasjön.

Fjällvråk

Stationära fjällvråkar är kanske inte vardagsmat men jämfört med 2020 var det väldigt klen. Det har bara blivit 6 observationer hittills vilket är klart lägre än exempelvis 2020. En ganska god gissning är att en individ drog runt lite runt mitten av februari. Trevligt men gärna lite mer till ett kommande år.

Havsörn

Ett par havsörn har visat intresse för ett gammalt övergivet fiskgjusebo på Norra Järvafältet. När detta skrivs är det oklart om platsen passar paret.

Tornfalk

Tornfalken brukar komma under våren. Tyvärr har den inte häckat på Järvafältet under senare år, men vi hoppas på det. Under vintern är den ovanlig men tre observationer har gjorts under januari och februari på både norra och södra delen. Den milda senhösten och starten på vintern kan möjligen ha varit en orsak.

Dvärgbeckasin

Övervintrande beckasiner är inget ovanligt

men inte heller något man kan räkna med. Två observationer, en från 30-meterskärret och en från först Råstasjön och sedan Örs hästagar är inte så illa.

Enkelbeckasin

Den andra beckasinen som man ibland kan hitta under vintern är enkelbeckasin. Den första observationen gjordes redan den 1 januari och därefter har det varit ett antal observationer från framför allt 30-meterskärret och Örs hästagar.

Morkulla

Morkulla är ovanligt under vintern med det finns exempel. Det riktigt ovanliga med årets observationer är att en innehöll en spelflykt. Redan den 2 januari spelflög en morkulla över Djupanområdet.

Grågås

Grågåsen övervintrar i Råstasjön och Löt-sjön. Under hela januari och februari har observationer gjorts av oftast 1 men ibland flera exemplar.

Vitkindad gås

I början av mars dök 4 vitkindande gäss upp vid Råstasjön och är kvar i skrivande stund

Havstrut

Gråtruten är den vanligaste truten i våra trakter och vid den här tidpunkten. Havstrut har dock visat sig både på norra och södra delen med spridda observationer där första är redan den 1 januari. Det är en lägre nivå än föregående år men speglar sannolikt bara tillfälliga förändringar. Havstruten anses som sårbar så det kan möjligen vara ett utslag av det.

Bergfink

Bergfinken är ju en art man gärna vill se vid matningarna och den brukar inte svika oss. Det satt dock lite hårt inne i år och åtminstone jag skyller på den milda inledningen då det fanns gott om mat ute i markerna. Den 30 januari var det dock kallt och bergfinken kom till den klassiska lokalen matningen norra Ravalen.

Sidensvans

Inga rönnbär ger dåliga förutsättningar för sidensvans. Trots det har det setts en hel del sidensvans. Denna läckra fågel. När inte rönnbär finns att tillgå blir det nypon och andra vinterbär som blir föda. Själv såg jag mina första för året på ett nyponsnår bredvid motorvägen E18 vid Barkarby outlet. Är man hungrig kan man inte vara för kräsen när det gäller var man äter någonstans.

Gråsiska och vinterhämpling

Den stora överraskningen denna vinter var den låga frekvensen av gråsiska. Många har gått bet på denna art som ibland kan förekomma i mycket stora antal. Ett antal observationer har gjorts men inte alls som normalt. Samma sak gäller för vinterhämpling. Endast två observationer har gjorts under hela perioden. Här får vi hoppas på hösten.

Skäggmes...

dök glädjande nog upp i vassarna runt Råstasjön. Den 19 februari sågs skäggesarna, som fanns kvar fram till 2 mars då de sågs för sista gången. ☒ (US)

En backsvala gör ingen sommar!

**AV ULF SVAHN,
Barkarby**

Under den pågående vintern har iordningställandet av en backsvalebanks lutningskant uppe på Älgkärrstippen rakt norr om 30m-kärret i Norra Järvafältet. Sandbanken som består av stenmjöl i en grovlek som passar backsvalebons, har byggts just i kanten på branten ner mot strandgärdet för att ge fåglarna en bra inflygningsvinkel. Närheten till Säbysjön gör platsen optimal för backsvala. Projektet görs som ett samarbete mellan JOK och Sollentuna kommun, där även Järfälla kommun är inblandad. Här nedan redogörs för förutsättningarna för backsvalans framtid i vår närhet.

Kartläggningen av backsvalesituationen i Sverige har nyligen lagts fram av Bengt Legnell som följt utvecklingen över lång tid. Det är inte en allt igenom upplyftande läsning. Tvärtom ger den skäl till att vara lite bekymrad. Enligt Bengts kartläggning har antalet häckningslokaler minskat med ungefär hälften sedan 2003. Antalet kolonier som inventerats 2020 uppgick till 384 stycken. 2003 uppgick de till 667. En dyster utveckling. Att det finns ett mörkertal och att antalet kolonier är fler är ingen orimlig gissning. Det är svårt att leta rätt på alla framför allt i det glesbefolkade Norrland där det dessutom finns många vattendrag som kan vara bra häckningsplatser för backsvalan. Den stora nedgången har ägt rum i framför allt Mellansverige där nedläggningen av grustäkter har försämrat möjligheten för bobygge. Grustäkter läggs ned allt mer och det av miljöskäl. Istället ska behovet av sand och grus mer och mer fyllas av att krossa berg till önskad storlek. I Stockholms län har antalet kolonier minskat från 35 kolonier 2003 till 11 kolonier 2020. Uppsala län har en liknande utveckling med en minskning från 20 till 9 kolonier. Mot bakgrund av att 316 av de kartlagda 384 kolonierna har en koppling till människan med grustäkter, upplagda sand- och grushögar är situationen allt annat än komfortabel. 140 av de 384 är i idag kommersiella täkter. Men allt är inte mörker. Det finns stora ko-

lonier av backsvala som häckar i naturliga biotoper och där är inte heller nedgången lika tydlig. I Skåne lyser Hanöbukten med 9 kolonier och 585 bohål upp mörkret. Även i Norrland finns det många kolonier längs älv- och strandnipor med 1491 bohål och dessa är naturligtvis inte utsatta för samma risker som de som är kopplade till mänsklig aktivitet.

— *Hallå Bengt Legnell. Även om det inte är nattsvart för backsvalan går det inte att se bort ifrån att utveckling går i fel riktning. Vad menar du är det största skälet till att antalet kolonier minskar?*

— Det jag har fått fram och skrivit om i min kartläggningen - under demografi, är det ganska tydligt att minskningen i Småland, Örebro, Södermanland, Stockholm, Uppsala, Västmanland, Värmland och Gävleborgs län beror på nedläggning av sandtäkter.

— Samma slutsats kom även de kanadensiska forskarna fram till i sin undersökning som nämns - referens finns i slutet. Det finns även en del brittisk forskning som

— Vad jag skulle vilja se är att man tillsammans med ansvariga myndigheter initierade ett åtgärdsprogram, speciellt i de delar av Sverige som jag nämnde ovan.

Jag tror att man skulle kunna lägga upp högar vid lämpliga återvinningsanläggningar - precis som man gjorde vid SYSAV i Malmö, vilket resulterade i att man här hade Sveriges förmodligen största koloni ett antal år innan kolonin började knoppa av sig och etablerade nya kolonier i närheten. Jag skulle gärna se att man lägger upp högar i naturreservat precis som Mikael Nord tillsammans med kommunen gjorde i Getteröns naturreservat. Hjälstaviken, Fysingen, Vadsjön och många andra ställen skulle vara lämpliga.

— Andra sätt kan vara att skapa naturreservat av nedlagda grustäkter med en kontinuerlig skötselplan - det finns många andra rödlistade arter, inte bara backsvalekolonier, i grustäkter som skulle gynnas av ett sådant arrangemang. Exempel på detta är Högstaåsens NR. Norr om Uppsala och det 10-tal nedlagda grustäkter som Falkenbergs

OF tillsammans med kommunen planerar att restaurera till backsvalorna.

— Ett annat initiativ är att starta samarbeten med befintliga täktföretag där det fortfarande finns kolonier. Tillsammans försöka finna lösningar, t.ex. "hyra in" stenmjölshögar eller gräva till lämpliga naturliga häckkanter. — Jag tror även att det är viktigt att regelbundet, flera ggr årligen, besöka befintliga kolonier belägna i grustäkter, föra en dialog med täktansvariga, försöka ta reda på hur framtida planer ser ut...kan man spara en hög eller brant? Hur länge har man täktstillstånd (och se till att man medverkar när "återställningsplanen" som Kommun/länsstyrelse fastställer tillsammans med täktföretaget. Överhuvudtaget att även försöka etablera kontakter med ansvariga myndigheter.

— Kanske man även kunde göra gemensam sak med andra organisationer som jobbar med att bevara mångfalden i täkterna - entomologer, botanister etc. — *Du pekar på i den kartläggning att arten minskar även i omvärlden. Kan det påverka artens utveckling i Sverige? Jag tänker på att utbredningsområden ofta är knutna till förutsättningarna och att om Sverige är ett randområde så kan det påverka både upp och ned.*

Jag vet inte om exempelvis torka i Västafrika påverkar de svenska svalorna - intressant är ju att även det danska backsvalebäst

Backsvala, Foto: ifells (Creative Commons erkännande)

bl.a. föreslog att den stora nedgången av backsvalar i Europa på 1990-talet eventuellt kunde bero på en flerårig torrperiod runt övervintringsområdena Västafrika.

— *Boplatser har alltså en stor betydelse för artens utveckling och det är i hög grad vi människor som är ansvariga för utvecklingen. Ser du något vi kan göra idag för att förbättra situationen?*

— Flera projekt har initierats av regionala föreningar såsom SKOF, Halmstads OF, Falkenbergs OF och GOF...å-så ni förstas.

Foto: Kjell Legnell

minskat betydligt; och här häckar svalorna mestadels i sandbrinkar utefter kusterna. Jag undrar om backsvalan kan räknas till de arter som nått de geologiska gränserna för sitt utbredningsområde. Något jag funderat över, försökt, men misslyckats, är att skaffa information rörande, är hur det går för backsvalan i Ryssland och Mongoliet. Amerikansk och kanadensisk forskning visar på en markant nedgång (pga. reglering av floder och nedläggning av täkter) De absolut största backsvalekolonierna har ju historiskt funnits utmed de ryska/mongoliska floderna – dels de som rinner ut i ishavet och dels de som rinner ut i Svarta/kaspiska havet. Vad jag förstår har man reglerat floder som rinner ut i ishavet för att få vattenkraft och nästan tömt floderna som rinner söder ut och använt vattnet för bommulsindustrin och annan gröda.

– Vi har idag en betydligt bättre möjlighet att följa en arts utveckling mot bakgrund av den tekniska utvecklingen med bland annat artportalen som förenklar sökandet oerhört. Finns det en risk att nedgången är större än vad materialet visar då det helt enkelt var svårare att hitta kolonier 2003 än vad det är idag?

– Jag tror att nedgången är betydligt större än den som visas när man jämför inventeringarna 2003 med den som gjordes i år. Det finns t.ex. en detaljstudie från Uppland på 1980-talet där inventeraren beskrev 50–60 kolonier i täkter. En liknande från Eskilstuna kommun från ung, samma tidsperiod beskrev ett 30-tal kolonier (en naturligt häckande) från denna kommun

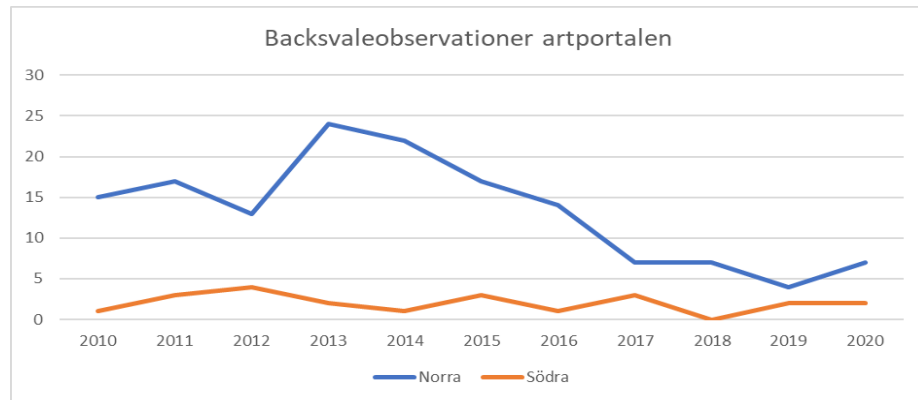
– Du har nu gjort en kartläggning idag och en 2003. Det är 17 år mellan gångerna. Är

det dags att göra en ny i mitten av 2030-talet då?

– Jag tror att det är viktigt att fortsätta följa upp befintliga kolonier kontinuerligt varje år, speciellt i de regioner där hotet att förlora backsvalan som häckfågel är som störst. Det är förmodligen kört för de flesta kolonierna i dessa regioner om 10–15 år. Förlorar man svalan som häckfågel i en region är det mycket svårt att få tillbaka den.

Efter en tids diskussioner med såväl Järfälla kommun som Sollentuna kommun

och möjligheten av att etablera en möjlig koloni för backsvalor på Järvafältets reservatsdel har planerna nu avancerat avsevärt. Den plats som vi har kommit fram till har den bästa potentialen är den södra sidan av Älgkärrstippen. Backsvalorna är inte så kräsna när det gäller väderstreck men de vill gärna ha en öppen inflygning direkt till boplatsen. Då platsen ligger på Sollentunas del av Älgkärrstippen är det Rikard Dahlén som har tagit ledarrollen i att få till en bra plats.

Här på Järvafältet kan vi konstatera att antalet observationer har gått ned över åren.

Älgkärrstippens sydsida valdes ut som optimal för bohögen.

– **Hallå Rikard Dahlén. Hur passar det här in i Sollentunas miljövarsarbete?**

– Det passar väldigt bra. Vi jobbar på olika sätt med att förstärka förutsättningarna för biologisk mångfald. Inte bara skydda det vi redan har. Naturvård handlar mycket om att göra rätt sak på rätt plats. Och här har den ideella naturvården en viktig uppgift att förse markägare med kunskap och att i fält kunna följa upp olika insatser som görs. Naturvård är ett långsiktigt arbete.

– **Vi ser på bilderna här att arbetet har avancerat en hel del. Hur går tankarna för den här typen av etablering?**

– Med rätt kunskap om förutsättningarna i landskapet och med erfarenheter från andra liknande projekt känns det som vi har goda förutsättningar att lyckas.

– **Zimon och Kristoffer som vi ser här på plats sätter upp en barriär. Det blir som ett motstöd för stendamm. Vad är de kommande stegen efter det här?**

– Stödet kommer att kläs med träskivor som sedan tas bort när stenmjölet har legat på plats ett tag och blivit mer packat. Det blir mellan 6-8 lastbilslass med cirka 50 ton stenmjöl som kommer att läggas upp i en cirka 10 meter lång vall som ska vara cirka 2 meter hög.

– **Den här etableringen är inne på reservatsområdet. Innebär det att den är fredad för mänskliga ingrepp framöver?**

– Vi förstärker ett tidigare mänskligt ingrepp dvs när Älgkärrstippen anlades och avslutades. Först tog ju den emot jordmassor från olika byggprojekt på Järvafältet och sedan slutfördes ytan när jordmassorna från Häggviksleden kördes hit i slutet av 1990-talet. Nu ger vi ytan en ny funktion som boplats för svalorna. Om svalorna kommer hit blir det glädje både för fåglar och fågelskådare. Att vi satsar på en plats inom reservatet är en långsiktig tanke, här ska ingen framtida exploatering förstöra platsen.

– **Hur ser du på risken med predatorer som exempelvis grävling, räv, mink eller andra rovdjur?**

– Den risken finns med i beräkningen. Vi kommer att hägna in boplatsen för att förhindra både vilda och tama djur (läs *människor* - red:s anm.) att störa fåglarna under häckning.

Förhoppningsvis kommer detta resultera i att vi får en permanent koloni på Järvafältet som bidrar med att underlätta för backsvalans framtid. De kolonier i JOK: s omedelbara närhet som vi har tagit över inventeringsansvaret för är utvecklingen stabil just nu. De stora riskerna där är att de ligger i två gamla grustäckter där den ena, Draget, är nedlagd som täkt och enligt uppgift har köpts av en "fastighetsutvecklare". Om det är så och vad det kan föra med sig får framtiden utvisa, men det är lätt att dra paralleller till en fin grustäkt i en ås på Ekerö i närheten av Träkvista jag besökte i min ungdom. Jag gjorde ingen räkning av antalet bohål och fåglar men det var en stor fin koloni med perfekt läge. Där står idag ett stort bostadsområde och backsvalorna är borta sedan länge.

Den lösning som vi har valt för etableringen på Älgkärrstippen har inspirerats av den etablering som har gjorts på Getterön. Där lades stendamm upp i en långsmal ca två meter hög stendammshög upp med mycket gott resultat. Resultatet blev omedelbar häckning och att man tvingades flytta högen till ett nytt ställe, när marken togs i anspråk för infrastrukturarbete, mot ett annat väderstreck gjorde ingen skillnad. Backsvalorna kom tillbaka och häckade igen.

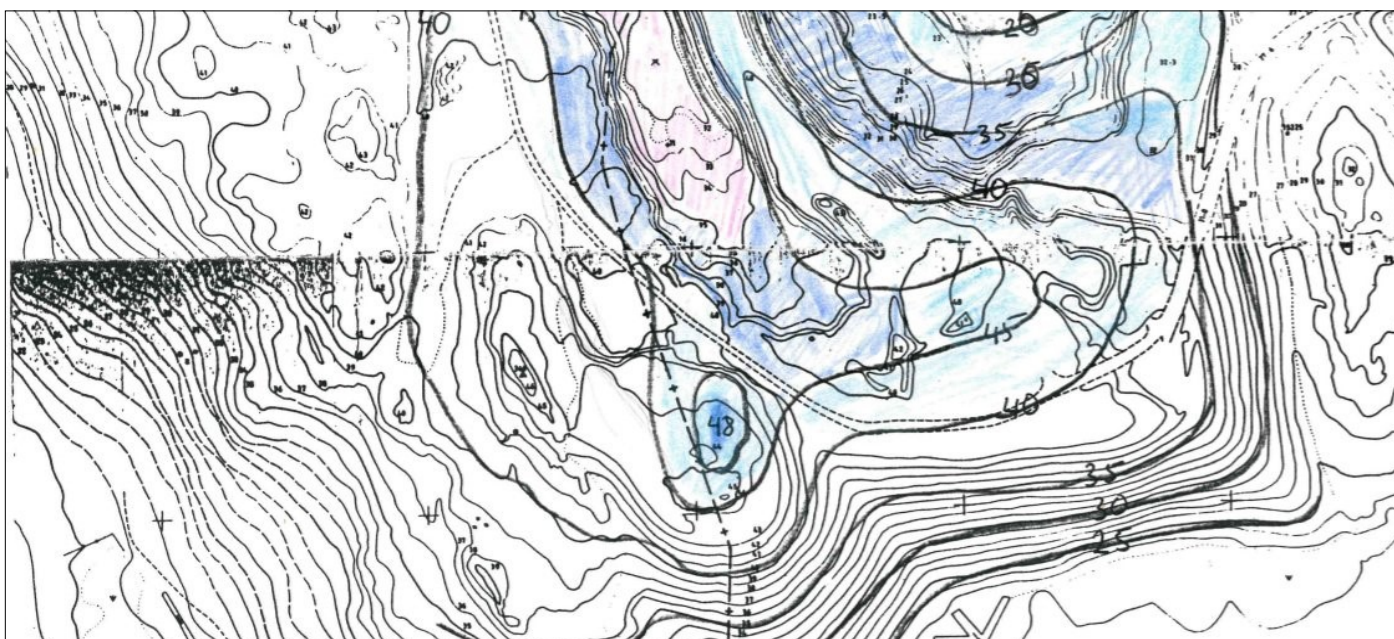
Backsvalan är en fågel vi behöver hålla ögonen på. En uppmaning från min sida blir att leta efter den över våra vattendrag inom vårt primära rapportområde, Järvafältet, och lägga in observationerna i artportalen. På det sättet får vi en bra uppföljning på hur det går. Sedan får vi bara hålla tummarna för att vi får häckande backsvala i den kommande kolonin på Älgkärrstippen. ☒

Intervjuer och foto: ULF SVAHN

På mittenbilden ses fr.v. Jojje Lintrup, Rikard Dahlén, lastbilschauffören, samt Mats och Camilla Weiland.

Getteröns hög med stendamm som fungerar som backsvalekoloni.

Älgkärrstippens historik

Älgkärrstippen var en av de många tippor där man deponerade schakt- och rivningsmassor framförallt från miljonprogrammets utbyggnad av stadsbebyggelsen på Järvafältet och kringliggande platser. Den förlades på gränsen mellan Järfälla och Sollentuna långt innan området blev ett naturreservat. Man kan gissa att schaktmassorna kom från E-18:s utbyggnad, samt från Sollentunas och Järfällas stora och snabba nybebyggelse. Sollentunas miljöchef Rikard Dahlén menar att även Stockholm var med och tippade massor från Kista, Husby och Akalla.

Precis som alla andra tippor i närheten, växte den snabbt på både bredden och höjden, och blev så småningom 23 meter högre än omgivande mark (48 möh). År 1976 upphörde tippandet och det nya berget lämnades åt sitt öde.

1979 bildades då Järvafältets naturreservat och all hantering av tippen blev extra känsligt. Den planerade bebyggelsen av Hansta i början av 1980-talet krävde ett ställe att tippa schaktmassor på,

och naturligtvis så föll blickarna på Älgkärrstippen. Något Hansta blev aldrig byggt (läs artikel i nästa nummer av JOK-Bladet), men i början av 1990-talet bestämde man sig i alla fall för att avsluta tippen genom att först tillföra massor från Västerleden-Häggviksleden och därefter täcka tippen med lämpliga tippmassor för att "återställa" den. Samtidigt passade man på att anlägga en kalkfuktäng vid Över-Sten med tillhörande viltvatten (som uppenbarligen aldrig blev av - möjligtvis att dessa planer förflyttades till vad som nu är Väsby sjöäng).

I mitten på 1990-talet hade man arbetat fram en miljökonsekvensbeskrivning och en plan för hur tippen skulle återställas så att den skulle smälta in i omgivningarna. Man fyllde på med nya schaktmassor, slätade ut de brantaste partierna och sedan täcktes allting med jordmassor. När det var gjort, såddes ängsblommor och planterades träd. Sedan fick tippen gosa till sig av egen kraft. ☑ (JL)

Tygmärken på G...

Styrelsen har beslutat att producera en omgång med vävda tygmärken att sälja till husedlemmar. En första upplaga på 100 stycken kommer att beställas i dagarna och kommer att finnas till försäljning hos våra dekalförsäljare så fort vi får in dem från producenten. Tygmärket kan sättas fast på valfri mössa/hatt, ryggsäck, jacka, eller vad man vill, och kommer att kosta 25:- styck. ☒

Havsörnarna har lagt sig...

...att ruva i sina redan både i Sverige och i den bon man kan följa via YouTube (logga in via FB-gruppen "Havsörnsbon 2015/21", där man kan följa ett antal havsörnspar, fiskgusepar, samt ett antal andra arter om man vill). Vitsen med dessa "hemmahos-kameror" är att man kan följa dessa fåglars liv på nära håll utan att störa. Redaktörens erfarenhet är att alla eventuella fördomar om arterna kommer på skam - både på ett positivt sätt, såväl som negativt, då vissa beteenden kan verka väldigt råa och grymma. ☒

Parning i havsörnboet i västra Lettland våren 2020.

Arbeten vid Kyrkpölen

Det grävs och byggs mellan Järfälla kyrka och den s.k. "Kyrkpölen", dvs den damm man grävt bredvid förbipasserande Bällstaån/Spångaån. Vid förfrågan om vad, svarades det att man bygger en lekplats för Barkarbystadens barn där. Så farväl till vinterhämlingarna, som hållit till där de senaste vintrarna! ☒

Arbeten söder om Säbysjön

En ordentlig utglesning av buskar och träd görs nu rakt söder om Säbysjön. Det är Järfälla kommun som vill ge ekarna och andra större träd en chans att få lite solljus. Samma slags arbete pågick för ett år sedan norr om Säby gård.

Ärlig vassröjning pågår också i Säbysjön, för att vassen inte ska bli för omfattande och

för att de fåglar som häckar där ska få bättre förutsättningar.

Katarina Ekestubbe, kommunekolog i Järfälla kommun, rapporterar också att man ämnar fortsätta bekämpandet av den invasisiva arten jätteloka, förr benämnd jättebjörnloka, i Älgkärrstippens sydsluttning. Lite röjning vid Kalkviken söder om Översjön verkar det också bli. ☒

Gallring i Hanstaskogen

Information

Naturvårdsåtgärder i Hansta naturreservat

Här i Natura 2000-området kommer träd gallras ut för att ge mer ljus åt gamla ekar. Ekarna är viktiga för den biologiska mångfalden. På eken kan hundratals arter av insekter, lavar och svampar leva. Om ekarna skuggas av andra träd dör grenarna snabbt och till slut dör hela eken. En del av träden som skuggar ekarna kommer att kapas till högst stubbar, andra lämnas kvar på marken. På så sätt gynnas arter som behöver död ved för sin överlevnad.

Det är Stockholms stads trafikkontor som förvaltar området. Deras entreprenör kommer att utföra åtgärderna i februari och mars 2021. När arbete pågår ska du inte passera eller vistas i närheten.

Kontakt
Om du har frågor kan du kontakta trafikkontoret eller miljöförvaltningen: trafikkontoret@stockholm.se eller miljoforvaltningen@stockholm.se

Den södra kanten av Hanstaskogen domineras av stora ekar som nu ska befrias från konkurrerande växtlighet. Det är framförallt gran som skuggar ekarna, som riskerar att sakta dö av ljusbrist. Vi i JOK välkomnar dessa naturvårdsåtgärder, även om de i förstone verkar lite brutala. Vi vet nämligen att det gynna arter som nötkråka, spillkråka, stenknäck, stare, kattuggla och gröngöling. ☒

Grusade planer...

Den leriga stigen ner mot Olles torn i närheten av 30m-kärret blir allt bredare eftersom folk som vill undvika att trampa i leran hellre går bredvid stigen. Nu varslar kommunen om att man avser att grusa de sträckor som är värst drabbade. Redaktionen tycker också att om cyklister kunde hålla sig borta från de stigar som förvandlas till lervälling när de åkt där om och om igen, så skulle slitaget på stigarna inte bli lika stort och underhållet billigare för de som ansvarar för reservatet. ☒

Wisdom mamma igen...

Världens äldsta viltlevande fågel, en laysanalbatross som kallas Wisdom, fyllde inte bara (minst) 70 år i år, utan kläckte vad som åtminstone är hennes fjortonde unge!

Foto: Independent

Wisdom, som blev ringmärkt 1956, är historiens äldsta viltlevande fågel, och kan vara ännu äldre än 70 då man inte säkert vet om hon var fem år (då albatrossar blir könsmogna) eller äldre.

Hennes unge föddes i december på Midway-atollen, som hör till ögruppen Hawaii (dock utan att räknas till staten Hawaii), cirka 2100 kilometer väster om huvudöarna, halvvägs mellan Hawaii och Asien.

Den sjuttioåriga fågeln har fött upp ungar med sin nuvarande hane Akeakamai sedan 2010, enligt *US Fish and Wildlife Service*. Laysanalbatrosser anses bilda livslånga par (ovanligt många med enbart honor), men på grund av Wisdoms höga ålder har hon hunnit avverka flera hanar som hon överlevt. Laysanalbatrossen är en av de minsta albatrosserna, cirka 80 cm lång med ett vingspann på cirka två meter. Utbredningen sträcker sig över den norra halvan av Stilla Havet, där den lever av framförallt bläckfisk. (Källa: *independent.co.uk*) ☒

Ökat intresse för fågelskådning i världen på grund av Coronarestriktionerna

Brittiska *Independent* rapporterar att RSPB, *Royal Society for the Protection of Birds*, noterat ett ökat intresse för fågelskådning som resultat av den sociala isolering folk erfar på grund av Corona-pandemin. Detta har även noterats på andra håll i världen, och särskilt här hemma där naturreservat och nationalparker översvämmas av friskluftstörstande korvgrillande människor som vill fly från isoleringen orsakad av ensamt hemarbete och socialt avståndstagande.

Vi kan alltså förvänta oss många nya medlemmar om vi är kloka nog att ta vara på tillfället. Kom gärna och hjälp till när vi är ute med värningsbordet - eller varför inte låna den en lördag eller söndag, för att ställa ut den på Järvafältet... Det är bara att anmäla intresse! ☒

Nytt från Tk...

I Taxonomikommitténs 11:e rapport utökas inte Sverigelistan med några nya arter. Där emot urskiljs flera som mycket väl kan dyka upp i Sverige i framtiden. Flera välkända svenska häckfåglar får också nya släktesnamn och listan med svenska namn på underarter har till slut fastställts. Vidare hittar vi en uppdelning där dvärg- och mindre sumphöna hamnar i släktet *Zapornia*. Våra brokspettar är inte så nära släkt med varandra och några flyttas därför till de nya släktena *Dendrocoptes*, *Dryobates* och *Helopsaltes*. Merparten av *Sylvia*-sångarna flyttas till släktet *Curruca*, t.ex. ärtsångaren som nu alltså heter *Curruca curruca*. Mongolfinken är möjlig att rapportera lik hybrididen blåmes x talgoxe. Slutligen har det tillkommit svenska namn på ett antal underarter. [Källa: *BirdLife Sverige*] ☒

Vårprogrammet - kolla hemsidan!

Inga ändringar i programmet förutom att en del av aktiviteterna ställs in pga Corona. Ta alltid en koll i hemsidan för uppdatering!

Naturskyddsföreningen skarpt kritisk till skogsutredningen...

Skogsutredningens förslag riskerar sammantaget att försvåra naturvårdsarbetet och underminera miljömålsarbetet i skogen. Det menar Naturskyddsföreningen (SNF), som är skarpt kritisk till många av de förslag som den statliga utredningen lägger fram idag. Utredningen visar det finns ett skriande behov av en samlad översyn av skogspolitiken.

– Vi befinner oss i ett mycket allvarligt läge både vad gäller den biologiska mångfalden och klimatet. Varken skogspolitiken eller lagstiftning rörande skog och skogsbruk har hängt med i samhällsutvecklingen, och istället för att leverera lösningar på de största kriser vi står inför riskerar den statliga utredningen att försvåra arbetet med en effektiv naturvård i skogen, säger Johanna Sandahl, ordförande i SNF.

Naturskyddsföreningen har medverkat i utredningens expertgrupp och har haft en

djup insyn i utredningens arbete. Föreningen är starkt kritisk till många av förslagen. Ett av förslagen som får kritik är det om ett handlingsprogram för biologisk mångfald i skogen. Programmet riskerar att skapa stora osäkerheter och en ryckighet i naturvårdsarbetet i skogen genom att bygga på politiska värderingar hos den regering som för tillfället sitter vid rodet.

– Det behövs inte ett nytt system för att arbeta mot de uppsatta målen. Istället behöver vi bygga vidare på det miljömålssystem vi redan har och ta utgångspunkt i kunskap om de faktiska biologiska behoven i stället för politiska prioriteringar, fortsätter Johanna Sandahl.

Naturskyddsföreningen vänder sig även mot att många av de förslag som läggs fram leder till en minskad insyn i skogsbruket samt en ökad svårighet för civilsamhället att ta del av miljöinformation, delta i beslutsprocesser och ges möjlighet till rättslig prövning i linje med Århuskonventionen som Sverige har ratificerat. Det handlar bland annat om kortare handlägg-

ningstider för avverkningsanmälningar, att nyckelbiotoper ska tas bort ur Skogsstyrelsens register och att huvudspåret för skyddsarbetet i skogen ska ske på frivillig väg.

– Utan insatser från den ideella naturvården genom åren skulle stora arealer av skyddsvärda skogar ha avverkats utan någon som helst insyn. Att lägga fram förslag som motverkar det ideella engagemanget är därför inte bara otidsenligt, det kommer även underminera det svenska skogsbrukets trovärdighet på den internationella marknaden, säger Malin Sahlin, sakkunnig i skogsfrågor på Naturskyddsföreningen.

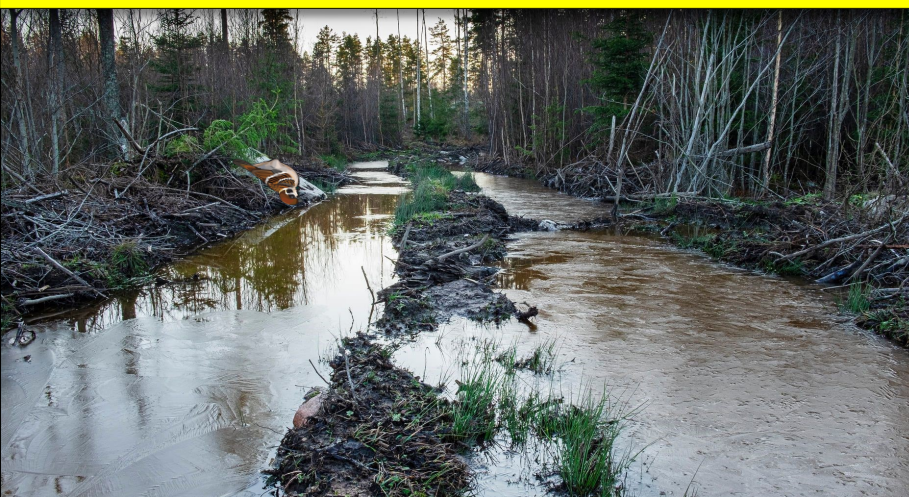
Utredningen har inte lyckats med att förena internationella åtaganden om biologisk mångfald med en växande cirkulär bioekonomi. Istället läggs förslag som riskerar att underminera miljömålsarbetet och förändra skogspolitiken utan att en samlad utvärdering av den förda politiken har gjorts. Den starkt polariserade skogsdebatten som pågått i många år riskerar därmed att fördjupas.

– Dagens skogspolitik med frihet under ansvar har under många år gett upphov till starka motsättningar mellan stora delar av skogsbruket och grupper i samhället som värnar skogens andra värden, och där förtroendet för ansvariga myndigheter från många håll är i botten. Utredningen har misslyckats med att presentera förslag på en lösning på dessa konflikter. Tvärtom öppnas nu dörrar till nya konflikter i skogen, säger Malin Sahlin.

Enligt Naturskyddsföreningen finns det också en del bra förslag i utredningen. Bland annat välkomnas förslaget om ett vetenskapligt råd för biologisk mångfald i skogen, samt att utredningen tydliggör det kunskapskrav i miljöbalken som redan gäller för skogsbruket. Föreningen välkomnar också förslaget om att de stora sammanhängande fjällnära skogarna med höga naturvärden ska skyddas. ☒

[Källa: Naturskyddsföreningen.se]

TYST SKOG TYST SKOG TYSKT SKOG TYST SKOG TYST SKOG

Headlandets naturreservat utanför Eskilstuna efter det att "förvaltaren" Sveaskog varit inne och avverkat skog inne i reservatet, där man "inte får bryta kvistar eller plocka renlav". Foto: Michael Lander

Ska halvgräset starr rena Igelbäcken från PFAS?

Förra året planterades över 7500 starrplanter i Solnas del av Igelbäcken. Tanken var att starren, som är ett halvgräs som har förmågan att ta upp PFAS, ska suga upp de cancerframkallande gifterna för att senare skördas genom att slå och tas omhand. Projektet är ett experiment för att se om det fungerar, så nu ska man kolla om det slagna halvgräset innehåller några halter av miljögifterna. PFAS har läckt ut från brandövningsområdet vid Ålsta Hage, strax utanför naturreservatet, då brandskummet man använt vid övningarna innehållit giftämnen. PFAS är nämligen ett samlingsnamn för en grupp högfluorerande kemikalier som är vatten- och smutsavstötande, och mycket svåra att bryta ned. Studier på djur visar att exponering av ämnet kan ge leverskador, störa reproduktionsförmågan och påverka immunförsvaret.

Projektet genomförs av Solna stad i samarbete med företaget Clean Nature, som har ett flertal forskare i ämnet kopplade till sig. För maximal reningseffekt planteras växterna ut på våren och skördas efter växtsäsongen varje år. Starr är inte ny, utan förekommer redan på Järvafältet, framförallt i 30m-kärret som mest består av starr. Projektet kommer att pågå fram till 2021, med en eventuell förlängning om resultaten är positiva. Projektet bekostas genom bidrag från Länsstyrelsen, så kallat LOVA-bidrag. Det kan tilläggas att den blå container som står vid 30m-kärret innehåller filter som renar det förbipasserande vattnet från PFAS. ☒ [Källor: Solna Stad och VIA-TT]

Starr är en grupp halvgräs som framförallt växer i våtmarker. Det är främst flacka, ofta övervämmade marker som blir beväxna med starr, som är släkt med andra halvgräs, som t.ex. säv, ängsull och ag. (T.h. starttuvor.)

Posttidning B

JOK-Bladet
Båtsman Nähls Gränd 4
163 47 Spånga

Duvhök på Järvafältet 2

”I början av året fick jag tips om att duvhökar jagar bland duvor i Husby Centrum. Någon månad senare bestämde jag mig för att undersöka detta. Passerade ett litet skogsområde på vägen mot centrum. I ett träd helt nära hyreshusen satt denna unga duvhök. Den lät sig villigt fotografieras under en lång stund. Nöjd med denna upplevelse återvände jag till bilen. Centrumbesöket får bli vid ett annat tillfälle.”

KJELL JONSSON, Järfälla